

Yläkouluikäisten käsityksiä seksuaalioikeuksista – havainnointitutkimus

Tiia Halonen, Sini Mähönen

2020 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Yläkouluikäisten käsityksiä seksuaalioikeuksista
– havainnointitutkimus

Tiia Halonen, Sini Mähönen
Hoitotyön koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Toukokuu, 2020

Tiia Halonen, Sini Mähönen

Yläkouluikäisten käsityksiä seksuaalioikeuksista – havainnointitutkimus

Vuosi

2020

Sivumäärä

46

Seksuaalioikeuksilla tarkoitetaan yksilön oikeuksia päättää omaan seksuaalisuuteen liittyvistä asioista, ja ne kuuluvat kaikille iästä riippumatta. Nuoruudessa seksuaalisuus on erityisen herkkää ja haavoittuvaista, ja siksi seksuaalioikeuksien tiedostaminen jo nuorena on tärkeää. Seksuaalisuudesta puhutaan nykyään enemmän Suomessa, mutta seksuaalioikeuksista ja niiden näyttäytymisestä nuorten arkielämässä on vain vähäisesti tutkimusta.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvata yläkouluikäisten käsityksiä seksuaalioikeuksista. Tavoitteena oli tuoda ilmi nuorten tietoja ja näkemyksiä seksuaalioikeuksiin liittyen. Tutkimuskysymyksenä oli, millaisia käsityksiä yläkouluikäisillä on seksuaalioikeuksista. Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena yhteistyössä Väestöliiton Nuorten tiimin ja Kumita-kampanjan kanssa, joiden käyttöön tavoitteena oli tuottaa tiivistelmä tuloksista. Opinnäytetyöhön valikoitui käsiteltäväksi Väestöliiton määrittelemistä seksuaalioikeuksista oikeus omaan seksuaalisuuteen, oikeus tietoon seksuaalisuudesta, oikeus suojella itseään ja tulla suojelluksi sekä oikeus seksuaaliterveyspalveluihin.

Aineistonkeruumenetelmänä käytettiin osallistuvaa havainnointia. Opinnäytetyöntekijät havaivat erään pääkaupunkiseudun yläkoulun yhdeksäs- ja kahdeksaluokkalaisten terveys-tiedon tunteja. Aineistonkeruu tapahtui yhden esitutkimuskerran ja kahden havainnointipäivän aikana, jolloin havainnoitiin yhteensä 128 nuorta. Aineistonanalyysimenetelmänä käytettiin induktiivis-deduktiivista sisällönanalyysiä.

Tutkimuksessa ilmeni, että nuorilla oli paljon seksuaalisuuteen ja seksuaaliterveyteen liittyviä käsityksiä. Käsitykset liittyivät sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuuteen, seksuaalisuutta loukkaavaan kielenkäyttöön nuorten keskuudessa, oikeuteen ilmaista omaa seksuaalisuutta, seksuaalikasvatukseen sekä käsityksiin seksuaaliterveystiedoista. Käsityksiä oli myös oikeudesta koskemattomuuteen, itsensä suojelusta ja toisen kunnioittamisesta sekä ehkäisyn ja palveluiden saatavuudesta. Alatyylinen kielenkäyttö koettiin nuorten keskuudessa normaalliseksi. Suurin osa kahdeksaluokkalaaisista ei ollut tietoisia seksuaalioikeuksista, sillä niitä ei ollut käsitelty vielä opetuksessa. Tulosten myötä yläkouluikäiset tietävät enemmän seksuaaliterveydestä, mutta eivät niinkään seksuaalioikeuksista. Tulokset vahvistavat aikaisempia seksuaalisuuteen liittyviä tutkimustuloksia.

Opinnäytetyö oli ainutlaatuinen mahdollisuus tuottaa tutkittua tietoa nuorista uudella tutkimustavalla. Opinnäytetyö tuotti yhteistyökumppanille nuorilähtöistä tietoa ja tiivistelmän keskeisistä tuloksista, joita yhteistyökumppani voi hyödyntää nuoriin kohdistuvassa työssään. Lisäksi tämän tutkimuksen tuloksista voivat hyötyä terveydenhoitajat ja muut nuorten kanssa työskentelevät ammattilaiset sekä muut kolmannen sektorin toimijat. Jatkossa voitaisiin tutkia lisää seksuaalioikeuksien näyttäytymistä nuorten elämässä käyttäen muita tutkimusmenetelmiä havainnoinnin tukena.

Asiasanat: seksuaalioikeudet, yläkouluikäinen, seksuaalinen kehitys, seksuaalikasvatus, havainnointitutkimus

Tiia Halonen, Sini Mähönen

Adolescents' Ideas of Sexual Rights - An Observational Study

Year

2020

Pages

46

The sexual rights are referred to the rights of individual to decide on the matters which are related to own sexuality and those belong for all persons regardless of age. In the youth sexuality is especially sensitive and vulnerable and therefore it is important to realise sexual rights already as a young. Nowadays more is being said about sexuality in Finland, but there is only a little study from sexual rights and how they appear in the everyday life of the adolescents.

The purpose of this Bachelor's Thesis was to describe ideas of the adolescents of sexual rights. The aim was to reveal the knowledge and views of the adolescents related to sexual rights. The research question was what kind of understandings the adolescents have of sexual rights. The thesis was carried out as a qualitative study in cooperation with the Youth Team of Väestöliitto, The Family Federation of Finland, and with the Kumita campaign. The thesis deals with right to own sexuality, right to information about sexuality, right to self-protection and to become protected and right to sexual health services from sexual rights defined by Väestöliitto.

As a data collection method was used participative observation. Authors of the thesis observed health education lessons of ninth and eighth graders from a certain metropolitan area. The data collection was made with one preliminary study and two observation days. Altogether 128 adolescents were observed. As a data analysis method was used inductive-deductive content analysis.

In the study it came out the young people had many ideas which were related to a sexuality and sexual health. The ideas were related to the diversity of gender and sexuality, to the sexual offensive language among the young people, to right to express own sexuality, to right to sexual education and ideas of sexual health information. There also were ideas of bodily integrity, security of the person and respecting others and of the availability of contraception and services. Offensive language was experienced normal among the adolescents. The majority of eighth graders were not aware of sexual rights because those things had not been discussed yet in teaching. The results showed adolescents know more about the sexual health but not much about sexual rights. The results confirm former research results related to sexuality.

The thesis was a unique opportunity to produce studied information about adolescents with a new research way. The thesis produced to partner in cooperation young-oriented information and key results as an abstract, which can be used with their work regarding young people. In addition, public health nurses and other professionals who works with young people and other actors in the third sector can make use of the results of this research. In the future there could be needs for more studies about the appearance of sexual rights on young people's life by using other research methods as a support for observation.

Keywords: sexual rights, adolescent, sexual development, sexual education, observational study

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Tausta.....	7
2.1	Seksuaalioikeudet	7
2.2	Yläkouluikäisen nuoren seksuaalinen kehitys ja seksuaalikasvatus	9
2.3	Väestöliitto osana nuorten seksuaalioikeuksien edistämistä.....	12
3	Tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymys.....	13
4	Menetelmät	14
4.1	Aineistonkeruu.....	14
4.1.1	Osallistuva havainnointi	14
4.1.2	Esitutkimus	15
4.1.3	Aineistonkeruun toteutus.....	16
4.2	Aineistonanalyysi.....	16
4.2.1	Sisällönanalyysi	17
5	Tulokset	19
5.1	Nuorten käsityksiä oikeudesta omaan seksuaalisuuteen.....	20
5.2	Nuorten käsityksiä oikeudesta tietoon seksuaalisuudesta	22
5.3	Nuorten käsityksiä oikeudesta suojella itseään ja tulla suojelluksi.....	23
5.4	Nuorten käsityksiä oikeudesta seksuaaliterveyspalveluihin	24
6	Pohdinta	25
6.1	Tulosten pohdinta ja johtopäätökset.....	25
6.2	Eettisyys.....	30
6.3	Luotettavuus.....	31
6.4	Kehittämisehdotukset ja jatkotutkimusaiheet	34
	Kuviot	39
	Taulukot	39
	Liitteet	40

1 Johdanto

Seksuaalisuus on olennainen osa ihmistä koko elämän ajan. Seksuaaliterveys on ihmisoikeus ja hyvinvoinnin henkinen, fyysinen sekä sosiaalinen tila. Seksuaaliterveyden perustana ovat seksuaalioikeudet, mitkä tarkoittavat yksilön oikeutta päättää omaan seksuaalisuuteen liittyvistä asioista. Seksuaalioikeudet tulee toteutua riippumatta seksuaalisesta suuntautumisesta, sukupuolesta, terveydentilasta tai etnisestä taustasta. Oikeuksien toteutuminen on edellytys ihmisen terveydelle ja hyvinvoinnille. (Ilmonen, Korhonen, Lipsanen, Kaukoranta & Kotiranta 2019, 4-6; Klemetti & Raussi-Lehto 2016, 10.)

Nykyinen hallitusohjelma painottaa, että jokaisella lapsella ja nuorella on oikeus koskemattomuuteen. Lisäksi seksuaalikasvatusta tulee vahvistaa. (Valtioneuvosto 2019, 147.) Seksuaalikasvatuksessa lapset ja nuoret saavat tietoa esimerkiksi seksuaalisuuden monimuotoisuudesta (Klemetti & Raussi-Lehto 2016, 41). Tietoa Suomen lasten, nuorten ja perheiden terveydestä, hyvinvoinnista sekä koulunkäynnistä saadaan kouluterveyskyselyn avulla. Kouluissa kahden vuoden välein toteutettavassa kyselyssä selvitetään esimerkiksi seksuaaliterveyteen ja seurusteluun liittyviä asioita. Viimeaikaisten kouluterveyskyselyjen tuloksista on noussut esille nuorten kokemuksia muun muassa seksuaalisesta häirinnästä ja siihen liittyvästä tiedon puutteesta. (Kouluterveyskysely 2019; THL 2020.) Seksuaalisuudesta puhutaan nykyään enemmän Suomessa, mutta seksuaalioikeuksista ja niiden näyttäytymisestä nuorten arkielämässä on kuitenkin vähäisesti tutkimusta.

Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä Väestöliiton Nuorten tiimin ja Kumita-kampanjan kanssa. Väestöliitto järjestönä toimii sosiaali- ja terveystalalla edistäen hyvinvointia ja ihmisoikeuksia (Väestöliitto 2020a). Nuorille se tarjoaa seksuaaliterveyden edistämiseen liittyviä palveluita. Nuorten tiimin tehtävänä on lisätä nuorten tietoja ja taitoja seksuaaliterveyteen liittyen (Väestöliitto 2019, 2). Seksuaalioikeuksien pohjalta opinnäytetyöhön linkittyi myös Kumita-kampanja. Kampanjassa korostetaan erityisesti oikeutta tietoon seksuaalisuudesta sekä oikeutta suojella itseään ja tulla suojelluksi. (Kumita 2018.)

Väestöliiton asiantuntijoiden mukaan erityisesti sähköisistä nuorten palveluista on noussut esille tarve tarkastella miten nuoret kokevat seksuaalioikeudet ja mitä he tietävät niistä. Väestöliiton seksuaalineuvontachatin vuoden 2019 raportin mukaan nuoret pohtivat erityisesti seksuaaliseen toimintaan ja hyvinvointiin liittyviä asioita, kuten seksitauteja ja seksuaalista suuntautumista (Väestöliitto 2020d). Tämän myötä opinnäytetyö päätettiin kohdentaa yläkouluikäisiin ja tarkoituksena oli selvittää heidän käsityksiään seksuaalioikeuksista. Tavoitteena oli tuoda ilmi tutkittua tietoa nuorten näkemyksistä ja ajatuksista seksuaalioikeuksiin liittyen.

2 Tausta

2.1 Seksuaalioikeudet

Seksuaalioikeudet ovat perusoikeuksista ja ihmisoikeuksista haavoittuvaisimpia. Seksuaalioikeuksilla tarkoitetaan oikeutta päättää vastuullisesti ja tietoisesti omaan seksuaalisuuteen liittyvistä asioista. Seksuaalioikeuksien perustana ovat itsemääräämisoikeus, tasa-arvo, yksityisyys sekä vapaus. Ne koskevat kaikkia iästä huolimatta. (Ilmonen ym. 2019 4-9; WAS 2008, 155.) Seksuaalioikeuksille ei ole yhtä yksiselitteistä määritelmää, koska ne käsittävät laajasti seksuaalisuuteen liittyviä elämän osa-alueita. Eri tahot niin Suomessa kuin maailmallakin ovat laatineet seksuaalioikeuksista julistuksia. Maailman terveysjärjestön WHO:n (World Health Organization), Kansainvälisen perhesuunnittelujärjestön IPPF:n (International Planned Parenthood) ja Seksuaaliterveyden maailmanjärjestön WAS:n (World Association for Sexual Health) julistuksien keskeinen sanoma on samankaltainen. (Ilmonen ym. 2019, 8.)

WHO ja WAS korostavat ihmisoikeuksien toteutumista maailmanlaajuisesti ja tuovat esille ihmisen seksuaalisuuteen liittyviä asioita. WHO:n mukaan ihmisoikeudet käsittävät muun muassa oikeuden saada seksuaalikasvatusta, seksuaalisuuteen liittyvää tietoa sekä seksuaali- ja lisääntymisterveyspalvelut. WAS:n seksuaalioikeuksien julistus sisältää muun muassa seksuaalisen vapauden, seksuaalisen autonomian, seksuaalisen yksityisyyden, seksuaalisen tasa-arvon, seksuaalisen nautinnon ja seksuaalisen ilmaisun. (WAS 2008, 155; WHO & BZgA 2010, 18.) Jokaisen tulisi kunnioittaa muiden seksuaalioikeuksia ja ymmärtää vastuullisuus sekä velvollisuus oikeuksien noudattamiseen liittyen. Seksuaalioikeudet tulisi tunnistaa ja niiden toteutumiseksi tulisi huomioida esimerkiksi kulttuurisensitiivisyys eli kulttuurien erityispiirteet. Taivoilla ja arvoilla on vaikutusta siihen, miten ihmiset tiedostavat seksuaalioikeudet. (Ilmonen ym. 2019, 7, 9.)

Väestöliitto on laatinut IPPF:n seksuaalioikeuksien julistuksen pohjalta seitsemän suomenkielistä seksuaalioikeutta (kuvio 1) (Ilmonen ym. 2019, 7). Näitä käytetään puhuttaessa erityisesti nuorten seksuaalioikeuksista. Tässä opinnäytetyössä rajattiin käsiteltäväksi neljä ensimmäistä seksuaalioikeutta, sillä niiden ajateltiin olevan yläkouluikäisten nuorten elämässä keskeisimpiä oikeuksia.

Kuvio 1: Väestöliiton laatimat seksuaalioikeudet

Seksuaalioikeudet perustuvat YK:n ihmisoikeusjulistukseen ja muihin kansainvälisiin sopimuksiin. Seksuaalioikeuksien toteutuminen on edellytys kestävän kehityksen toteutumiselle. Kestävällä kehityksellä tarkoitetaan nykyisten ja tulevien sukupolvien elämisen mahdollistamisen turvaamista maapallolla. YK:n kestävän kehityksen tavoitteissa (2015) eli Agenda 2030 -toimintaohjelmassa on lisääntymis- ja seksuaaliterveyden yhteydessä mainittu seksuaalioikeudet. Tavoitteiden mukaan tulee taata jokaiselle terveellinen elämä ja hyvinvointi iästä riippumatta, saavuttaa sukupuolten välinen tasa-arvo sekä vahvistaa naisten ja tyttöjen oikeuksia. Muita sopimuksia ovat YK:n vuosittuhattatavoitteet (2000), YK:n neljäs naisia koskeva maailmankonferenssi Pekingissä (1995), Kairon väestö- ja kehityskonferenssi (ICPD) ja sen toimintaohjelma (1994-1995), Agenda 21 (1992) sekä Rion julistuksen 20. periaate (1992). (Ilmonen ym. 2019, 4-5, 10; United Nations 2015, 14.) Suomi on sitoutunut edellä mainittuihin seksuaali- ja lisääntymisterveyttä, seksuaalioikeuksia, sukupuolten välistä tasa-arvoa sekä naisten oikeuksia edistäviin kansainvälisiin sopimuksiin (Väestöliitto 2020b).

Seksuaalioikeuksien toteutuminen linkittyy yhteiskunnan sosiaaliseen, taloudelliseen ja ekologiseen osa-alueeseen. Seksuaalioikeuksilla voidaan edistää yhteiskunnan kehitystä ja ihmisoikeuksien toteutumista sekä vähentää köyhyyttä. Näillä voidaan parantaa erityisesti naisten hyvinvointia, vähentää seksitauteja ja suunnittelemattomia raskauksia, parantaa myös elämänlaatua ja ihmisten välistä tasa-arvoa. Seksuaalioikeuksien toteutuminen ei ole maailmassa yhdenvertaista, ja siksi yhteiskunnissa oikeuksien turvaaminen lainsäädännöllä on tärkeää. Tyttöjen ja naisten asemaa voitaisiin parantaa edistämällä tyttöjen koulunkäyntiä, sillä avioliitto ja raskaus lapsena voivat johtaa koulunkäynnin keskeyttämiseen. Erityisesti nuorille tulee tarjota tarpeeksi tietoa seksuaalisuudesta ja ehkäisyn saatavuudesta. Näin pystytään vähentämään esimerkiksi alaikäisten raskaaksi tulemista ja seksitaudeille alttiutta. Suomessa ehkäisyvälineiden saatavuuden parantamisella voitaisiin vähentää esimerkiksi nuorten raskaudenkeskeytyksistä aiheutuneita yhteiskunnallisia kustannuksia. (Ilmonen ym. 2019, 4-8.)

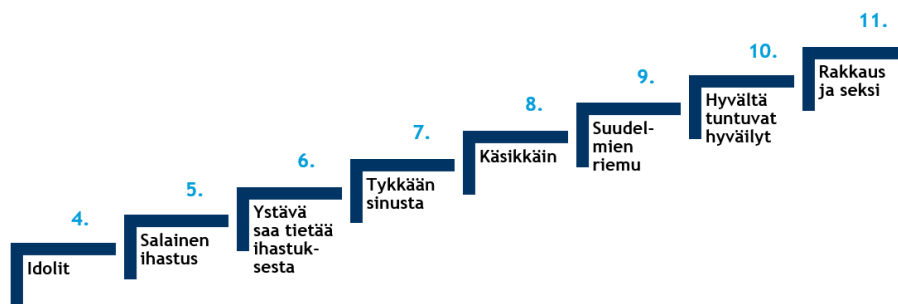
2.2 Yläkouluikäisen nuoren seksuaalinen kehitys ja seksuaalikasvatus

Seksuaalisuus kehittyy koko elämän ajan, eikä se rajoitu tiettyyn ikäryhmään. Seksuaalisuus mielletään perinteisesti käyttäytymiseksi ja suvun jatkamiseksi, mutta se on laajempi käsite sisältäen tunteita, tuntemuksia, asenteita, arvoja, uskomuksia sekä rooleja suhteessa itseen ja toisiin ihmisiin. WHO:n Euroopan seksuaalikasvatuksen standardien mukaan seksuaalisuus määritellään keskeiseksi osaksi ihmisyyttä elämän kaikissa vaiheissa. Se voi vaihdella paljon esimerkiksi sukupuoli-identiteetin, sukupuolen, sukupuoliroolien, seksuaalisen suuntautumisen, kulttuurillisten tekijöiden sekä sukupuolisuhteiden mukaisesti. (WHO & BZgA 2010, 17.)

Nuoruus on herkkää aikaa lapsesta aikuiseksi kasvaessa. Puberteetin eli murrosiän alkaminen on yksilöllistä ja yleensä se ajoittuu noin 8 ja 16 ikävuoden välille. Tyttökehoissa murrosikä alkaa usein poikakehoja aikaisemmin. (Jääskeläinen & Dunkel 2016.) Murrosikä sisältää muun muassa fyysistä kasvua, itsenäistymistä ja oman identiteetin hakemista. Lisäksi murrosiässä kavereiden merkitys korostuu ja vanhemmista irtautuminen alkaa. Erityisesti hormonaaliset ja kehonkuvan muutokset sekä seksuaalisen halun herääminen voivat mullistaa nuoren elämää. Nuoruudessa koetaan uusia kiinnostuksen kohteita ja seksuaalisuus on herkkää ja haavoittuvaista. Nuori voi olla alttiina esimerkiksi riskikäyttäytymiselle. Nuorella on oikeus väkivalta, häirinnästä ja hyväksikäytöstä vapaaseen elämään. Alle 18-vuotias on kuitenkin lapsi, ja yläkouluikäisestä nuoresta puhuttaessa lapsi on 12-15-vuotias. (Aaltonen 2012, 11-13.)

Seksuaalisuuden portaiden avulla kuvataan seksuaalista kehitysvaihetta lapsesta nuoreksi kasvaessa. Niiden avulla voidaan kehittää tunne- ja vuorovaikutustaitoja sekä vahvistaa nuoren myönteistä itsetuntemusta. Portaita on yhteensä yksitoista, joista kolme ensimmäistä on pikkulapsille ja loput on kohdennettu kouluikäisille nuorille (kuvio 2). Iät ovat viitteellisiä ja siksi on tärkeää huomioida nuoren yksilöllinen kehittyminen. (Santalahti 2017.) Seksuaalisuuden portaat -mallista on julkaistu eri painoksia samankaltaisilla sisällöillä. Cacciatoren ja

Korteniemi-Poikelan (2019) mukaan seksuaalisuus on mahdollisuus, ja esimerkiksi lapsen vanhemmat voivat tukea nuorta seksuaalisuuden portaiden avulla. Noin 6-12-vuotiaana löydetään ”idolit” eli hellittelyn iloa ja unelmointia. Noin 8-13-vuotiaana keskeistä on ”salainen ihastus”, jolloin uudenlaisen kehotietoisuus ja hyväksyvän kosketuksen tarve lisääntyvät. Noin 9-14-vuotiaana ”ystävä saa tietää ihastuksesta”, jolloin nuori tarvitsee hyväksyvien ja tukea antavien ihmisten läsnäoloa. Noin 10-15-vuotiaana nuori on ”tykkään sinusta” -vaiheessa, jolloin riittävyden tunteen vahvistaminen korostuu ja murrosikään liittyviä kehonmuutoksia tapahtuu. Noin 12-16-vuotiaana nuoret ovat ”käsikkäin”, jolloin tarvitaan itsetunnon vahvistamista ja sallittavia kosketuksia. Noin 13-18-vuotiaana ”suudelmien riemu” tuo nuorelle hyvänolon tunteiden kokemuksia, ja seksuaalinen kehitys etenee seksuaaliseen kiihottumiseen. Noin 15-20-vuotiaana ”hyvältä tuntuvat hyväilyt” -vaiheessa nuori on valmis kosketuksen vastavuoroisuuteen ja seksuaalisen nautinnon kokemiseen. Noin 16-25-vuotiaana ”rakkaus ja seksi” ovat keskeisiä kehityksessä ja nuori kokee seksuaalisuudessaan sekä tietotaidoissaan vahvistumista. (Cacciatore & Korteniemi-Poikela 2019, 23-27.)

Kuvio 2: Seksuaalisuuden portaat yläkouluiässä

Yläkouluikäisellä nuorella pitäisi olla tietoa oikeudestaan keholliseen koskemattomuuteen. Itsemääräämisoikeus omaa kehoaan kohtaan ja oikeus kieltäytyä sellaisesta, mikä ei tunnu itsestä hyväksyttävältä, tulisi opettaa jo alakouluikäiselle lapselle. (Cacciatore & Korteniemi-Poikela 2019, 43.) Turvataitokasvatus linkittyy seksuaalikasvatukseen ja alkaa alakoulussa osana terveystiedon opetusta, jatkuen yläkoulussa. Turva- ja tunnetaitokasvatuksessa keskeisiä ovat ihmissuhteiden turvallisuuden vahvistaminen, tiedon lisääminen seksuaalioikeuksista ja tunnetaitojen kehittymisen tukeminen. Nuorelle tarjotaan ennaltaehkäisevästi mahdollisuus keskustella luotettavassa ympäristössä esimerkiksi omien rajojen hahmottamisesta. Terveystiedon opetuksessa tulee käsitellä esimerkiksi turvallisuutta ja ihmisenä kasvamista. Nuoren kanssa tulee keskustella turvaohjeista, joita ovat ”sano EI”, ”poistu paikalta tai nettisivustolta” ja ”kerro luotettavalle aikuiselle”. Aikuinen voi auttaa nuorta pohtimaan omanarvontunnetta, kuka olen, mitä haluan ja mitä en. Näin pystytään kohentamaan nuoren itsetuntoa ja vahvistamaan haastavista tilanteista selviytymistä. (Aaltonen 2012, 11-16; Klemetti & Raussi-Lehto 2016, 47.)

Seksuaalikasvatus

Seksuaalikasvatus alkaa jo lapsen syntymästä, jolloin vanhemmat välittävät ihmiskehon ja läheisyyteen liittyviä viestejä lapselle. Seksuaalikasvatus sisältää seksuaalisuuden emotionaalisten, vuorovaikutteisten, sosiaalisten, fyysisten sekä kognitiivisten näkökulmien oppimista ikätasoisesti. Vanhemmat ovat päävastuussa seksuaalikasvatuksen aloittamisesta. Lisäksi Suomessa nuoret saavat jatkuvaa seksuaalikasvatusta peruskouluissa osana terveystiedon opetusta, missä tavoitteena on tukea lasten ja nuorten seksuaalista kehitystä sekä hyvinvointia. Yläkoulun seksuaalikasvatuksessa käsitellään muun muassa seurustelua, seksiä, pornoa, rakkautta ja mediaa seksuaalitiedon välittäjänä. Lisäksi opetuksessa tulisi käsitellä lähisuhde- ja seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa. Yläkouluikäisiä nuoria tulisi opettaa huomioimaan ja hyväksymään niin omia kuin muiden seksuaalioikeuksia. Heille on myös annettava suosituksiin perustuvaa tietoa oman kasvun ja kehityksen tueksi. (Klemetti & Raussi-Lehto 2016, 47; WHO & BZgA 2010, 11,19, 50.) Jokaisen nuoren tulisi oppia kunnioittamaan oikeuksia huolimatta siitä, mistä näkökulmasta katsoo (Vilponen 2015, 133).

Peruskoulun opetusta ohjaavat lait, opetussuunnitelma ja opettajan pedagoginen osaaminen. Opetussuunnitelman mukaan esimerkiksi seksuaalista kehitystä ja ihmisen lisääntymistä tulee käsitellä jo alakoulussa, jolloin pääpaino on oman kehon viestien tunnistamisessa sekä tarpeiden, arvojen ja asenteiden tiedostamisessa. Terveystiedon opetuksessa tulee seitsemännestä yhdeksänteen luokkaan käsitellä seksuaalisuutta ja seksuaaliterveyttä, osana terveyttä tukevaa kasvua ja kehitystä sekä niihin liittyviä tekijöitä. Seksuaalisuus liittyy ilmiönä myös muihin oppiaineisiin, kuten uskontoon ja ympäristöoppiin. Opetuksen tulee olla sukupuolitietoista lähestymistavaltaan, mikä ohjaa osaltaan myös seksuaalikasvatusta. Ilman sukupuoleen sidottujen roolimallien käyttöä voidaan sukupuolten välistä tasa-arvoa edistää. Kasvattaja voi omalla toiminnallaan ja käsityksillään vaikuttaa nuoreen ja hänen muodostamiin käsityksiin. (Bildjuschkin 2015, 3, 14; Opetushallitus 2016, 28-35, 241, 400.)

Peruskoulun opetus on ollut tutkimusten mukaan usein heteronormatiivista, biologisiin seikkoihin keskittyvää ja seksuaalivalistusta, jolloin terveystiedon tunneilla ei ole käsitelty esimerkiksi seksuaalisuuden moninaisuutta laajemmin. Seksuaalikasvatuksessa annetun tiedon heteronormatiivisuus poissulkee esimerkiksi sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuuden. (Macintyre, Montero Vega & Sagbakken 2015, 10.) Peruskoulun seksuaalikasvatusta on tutkittu aiemmin esimerkiksi Kontulan ja Meriläisen (2007) tutkimuksessa, joka toteutettiin valtakunnallisena kyselynä terveystiedon opettajille. Tuloksien mukaan kahdeksaluokkaisilla nuorilla oli melko hyvät seksuaalitiedot ja yläkouluikäisten seksuaaliterveystiedot muuttuivat parempaan suuntaan vuosien 2000-2006 välillä. Tuloksissa ilmeni myös, että eri koulujen välillä oli seksuaaliterveyden opetuksessa eroja ja huonolla koulumenestyksellä oli yhteys nuoren vähäiseen seksuaaliterveystietoon. (Kontula & Meriläinen 2007, 5, 124, 129.)

Seksuaalikasvatus kuuluu kaikille kulttuurista ja uskonnosta riippumatta. Monikulttuurisuus tarkoittaa eri kulttuurien kohtaamista ja tasa-arvoista yhteiseloä. Eri uskonnoissa ja kulttuureissa voidaan käsitellä seksuaalisuuteen liittyviä asioita eri tavoilla, mikä voi vaikuttaa seksuaalikasvatukseen. Nuori rakentaa omaa ajatteluaan, eivätkä vanhempien arvot siirry automaattisesti nuorelle. Suomessa vanhempia sukupolvia sallivammat nykynuoret korostavat yksilöllisempiä oikeuksia ja vapautta. Nuoren identiteetin muotoutumiseen voi vaikuttaa yhteisön ja yhteiskunnan kulttuuri. Tällöin nuori voi kokea ristiriitoja ja kyseenalaistaa omia näkemyksiään ja taustaansa. (Miesvirta & Tuomola 2019, 40; Santalahti 2018; Vilponen 2015, 134.) Jokaisessa luokassa voi olla erilaisia taustoja omaavia nuoria, jonka vuoksi seksuaalikasvatuksessa tulisi viestiä nuorelle sopivalla kielellä. Tämä voisi auttaa nuorta omaksumaän asianmuksista sanastoa ja näin nuori kykenee itse viestimään seksuaalisuuteen liittyvistä asioista. (WHO & BZgA 2010, 27, 29.)

2.3 Väestöliitto osana nuorten seksuaalioikeuksien edistämistä

Väestöliitto on vuonna 1941 perustettu järjestö, joka toimii sosiaali- ja terveysalalla edistäen ihmisoikeuksia ja hyvinvointia (Väestöliitto 2020a). Jäsenjärjestöjä on yhteensä 35, esimerkiksi nuoris-, perhe- ja naisjärjestöjä. Järjestön vuoden 2020 toimintasuunnitelman mukaan toiminnan keskiössä ovat kestävä väestönkehitys sekä lasten, nuorten ja perheiden terveys, hyvinvointi ja turvallisuus. Väestöliiton nuorten palveluiden ytimessä ovat ihmissuhdetaitojen vahvistaminen, lasten ja nuorten kasvun turvaaminen sekä seksuaaliterveyden ja oikeuksien toteutuminen. Seksuaalioikeudet ovat esillä Väestöliiton toiminnassa, ja vuonna 2020 kehityskohteita ovat muun muassa nuorten seksuaaliterveyden, seksuaalioikeuksien sekä osallisuuden vahvistaminen. (Väestöliitto 2019, 4-5.)

Väestöliiton toiminta perustuu yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen, luotettavaan kehittämistyöhön sekä tutkimustoimintaan. Väestöliiton Väestöntutkimuslaitos tuottaa tutkittua tietoa muun muassa perheistä, väestönkehityksestä sekä seksuaali- ja lisääntymisterveydestä. Järjestön rahoitus on pääosin Veikkauksen voittovaroista, yksityisistä rahastoista, miniteriöiden määrärahoista sekä oman toiminnan tuotoista. Väestöliitolla on kehityspoliittinen ohjelma, joka ohjaa järjestön kehityspoliittista vaikuttamistyötä Suomessa ja maailmanlaajuisesti. Väestöliiton toiminnan tavoitteena on se, että seksuaaliterveys ja seksuaalioikeudet olisivat mukana Suomen ja EU:n kehityspoliitikassa. Lisäksi tavoitteena on turvata riittävä rahoitus poliittisten ohjelmien tavoitteiden edistämiseksi. (Väestöliitto 2019, 18; Väestöliitto 2020a.)

Väestöliiton seksuaaliterveyden edistämiseen liittyvistä nuorten palveluista vastaa Nuorten tiimi. Palveluiden tarkoituksena on lisätä nuorten tietoja ja taitoja seksuaaliterveyteen ja -oikeuksiin liittyen sekä antaa tukea läheisiin ihmissuhteisiin. Väestöliitto tarjoaa alle 20-vuotiaille nuorille tukea puhelimitse sekä ilmaisia sähköisiä palveluita. Näitä ovat kysy asiantuntijalta -vastauspalvelu, seksuaalineuvontachat, ajanvarauschat, videot, nettitestit ja podcastit.

Aihealueita on useampia, esimerkiksi seksuaalisuus ja nuorten elämä. Lisäksi Väestöliiton Hyväkyvyms.fi -sivustolla on luotettavaa tietoa muun muassa seksuaaliterveydestä, seksuaaliseen hyvinvoinnista, murrosiästä ja ihmisuhteista nuorille suunnattujen artikkeleiden kautta. Toiminnassa huomioidaan nuorten identiteetin moninaisuus ja monikulttuurisuus. (Väestöliitto 2019, 2, 11.) Rinkinen (2012) on tutkinut nuorten kysymyksiä seksuaaliterveydestä Väestöliiton internetpalvelussa. Tutkimuksessa tuli ilmi, että nuorilla on paljon tiedontarpeita ja he kysyvät helpommin arkaluonteisia asioita verkon kautta. Nuoria kiinnostivat erityisesti oman identiteetin pohdinta, fyysinen kehitys sekä oman kehon toiminnot, kuten kuukautiset ja siemensyöksy. Kasvava ja kehittyvä nuori tarvitseekin aikuisen ohjausta ja luotettavaa tietoa. (Rinkinen 2012, 8, 81, 137.)

Kumita-kampanja on yläkouluikäisille suunnattu seksuaaliterveyden edistämiskampanja. Kohderyhmänä ovat kahdeksaluokkalaiset nuoret. Kampanja tarjoaa myös tukea ja vinkkejä vanhemmille ja nuorten kanssa työskenteleville ammattilaisille seksuaalisuuteen liittyvien asioiden puheeksi ottamiseen. Kampanjassa korostetaan erityisesti nuorten oikeuksia seksuaalikasvatukseen, tietoon, terveydenhuollon palveluihin sekä opetukseen. (Väestöliitto 2019, 13.) Seksuaalioikeuksien kannalta kampanjassa korostuvat nuorten oikeus tietoon seksuaalisuudesta sekä oikeus suojella itseään ja tulla suojelluksi. Kampanjan tavoitteena on herättää nuoria ajattelemaan omaa kehoaan sekä tuoda myönteisemmin esille kondomin käyttöä ja korjata siihen liittyviä ennakkoluuloja. Se painottaa myös asiallisen tiedon saantia ja kondomin käytön harjoittelua ennen ensimmäistä seksikontaktia. Lisäksi kampanja helpottaa nuorten tutustumista kondomiin ja madaltaa kynnystä sen hankkimiselle esimerkiksi maksuttomuuden ansiosta. Kampanjalla tavoitetaan tehokkaasti kahdeksaluokkalaisia nuoria, ja siinä jaettavista kondomeista nuori voi halutessaan kieltäytyä. (Kumita 2018.)

3 Tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymys

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvata yläkouluikäisten nuorten käsityksiä seksuaalioikeuksista. Opinnäytetyön tavoitteena oli tuoda ilmi nuorten tietoja ja näkemyksiä seksuaalioikeuksiin liittyen. Kerätyn teoretiedon ja tutkimuksesta saadun aineiston pohjalta tavoitteena oli tuottaa tiivistelmä tuloksista Väestöliiton Nuorten tiimin ja Kumita-kampanjan käyttöön. Lisäksi tavoitteena oli lisätä terveydenhoitajan ammatillista osaamista liittyen nuorten seksuaalioikeuksiin.

Tutkimuskysymyksenä oli:

Millaisia käsityksiä yläkouluikäisillä on seksuaalioikeuksista?

Tämä opinnäytetyö rajattiin Väestöliiton määrittelemistä seitsemästä seksuaalioikeudesta neljään ensimmäiseen oikeuteen, sillä ne olivat keskeisimpiä tutkimuksen ja

tutkimuskysymyksen kannalta. Tutkimuksen tuloksia ja johtopäätöksiä voi opinnäytetyön yhteistyökumppani Väestöliitto hyödyntää nuoriin kohdistuvassa työssään ja nuorilähtöisten palveluiden kehittämisessä.

4 Menetelmät

Tämän laadullisen tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää yläkouluikäisten nuorten käsityksiä seksuaalioikeuksista. Tutkimuksen aineistolla tarkoitetaan kaikkea tietoa, jonka pohjalta voitiin vastata tutkimuskysymykseen. Aineistonkeruumenetelmänä käytettiin osallistuvaa havainnointia. Kenttätutkimuksessa opinnäytetyöntekijät jalkautuivat erääseen pääkaupunkiseudulla sijaitsevaan yläkouluun havainnoimaan kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisten terveystiedon tunteja. Ennen virallista havainnointia toteutettiin esitutkimusvaihe. Aineistonkeruu tapahtui kahden päivän aikana, jolloin seurattiin viiden eri opetusryhmän terveystiedon tuntia. Aineistonanalyysimenetelmänä käytettiin laadullista sisällönanalyysiä.

4.1 Aineistonkeruu

Havainnoinnin avulla voidaan ymmärtää ilmiötä, josta ei ole aikaisempaa tietoa saatavilla (Kananen 2015, 136). Havainnoinnilla saadaan tietoa, miten tutkittavat havaitsevat ympäristön tapahtumat. Lisäksi voidaan saada välitöntä tietoa yksilöiden, ryhmien tai organisaatioiden toiminnasta tai käyttäytymisestä luonnollisissa ympäristöissä. Havainnoinnilla voidaan tutkia vuorovaikutusta vaikeasti ennakoitavissa ja muuttuvissa tilanteissa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2018, 212-213.)

Nuorten käsityksistä seksuaalioikeuksiin liittyen ei ollut aikaisempaa tutkittua tietoa, joten havainnoinnilla oli tarkoitus saada nuorten näkemyksiä esille. Havainnointi menetelmänä valikoitui sopivaksi tähän tutkimukseen siksi, että havainnoinnin avulla voidaan saada arkaluontoista tietoa, josta nuoret eivät haluaisi kertoa suoraan esimerkiksi haastattelun yhteydessä. (Hirsjärvi ym. 2018, 213; Kananen 2015, 133). Havainnointilomakkeen teossa päätettiin, mitä asioita oppitunnin aikaisesta vuorovaikutuksesta havainnoidaan. Havainnointi suunnattiin nuorten keskusteluun seksuaalioikeuksista. Lisäksi päätettiin havainnoida nuorten ilmeitä, eleitä ja oppitunnin ilmapiiriä. (Vilka 2006, 44.)

4.1.1 Osallistuva havainnointi

Osallistuva havainnointi valikoitui tähän tutkimukseen menetelmäksi siksi, että terveystiedon tunneilla käsiteltiin teoreettisesta näkökulmasta seksuaalioikeuksia. Osallistuvassa havainnoinnissa tutkimuksen tekijät ovat fyysisesti läsnä havainnointitilanteessa, mutta eivät toteuta aktiivisina osallistujina toimintaa vaan he ovat keräämässä tietoa tieteellistä tarkoitusta varten. Olemalla toiminnan sisällä voidaan saada mahdollisesti tietoa, miten tutkimuksen

kohderyhmä noudattaa kuvailemaansa seksuaalioikeutta. (Vilka 2006, 44-45.) Osallistuvassa havainnoinnissa havainnointi tapahtuu vapaasti ja muotoutuu tilanteen mukaisesti, ilman vaihtamista tapahtumiin (Hirsjärvi ym. 2018, 216).

Tässä tutkimuksessa osallistuvalla havainnoinnilla päästiin syvälle yläkouluikäisten ajatusmaailmaan, jolloin saatiin kerättyä nuorilähtöistä tietoa. Osallistumalla nuorten keskuuteen saatiin nuoria aktivoitua ja kerättyä nuorten omia näkökulmia aiheesta. Jotta havainnointi täytti tieteellisyyden vaatimukset, aineisto dokumentoitiin käsin kirjoittamalla kenttämuistiinpanot havainnointilomakkeelle (liite 1). Lomakkeella oli kirjattuina ennalta sovitut asiat, mitä havainnoinnin kohteessa seurataan. (Kananen 2015, 134-139.)

4.1.2 Esitutkimus

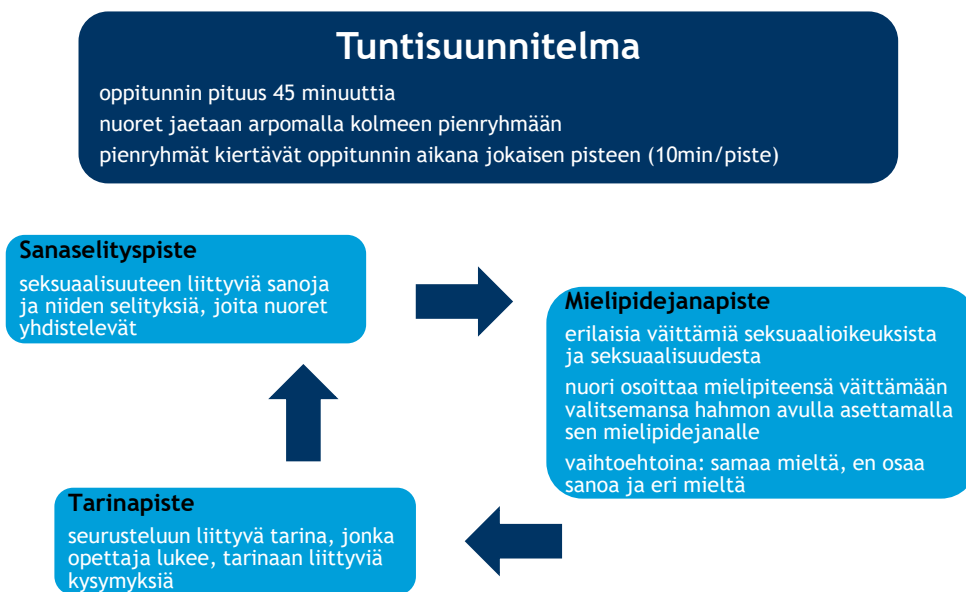
Tutkimuskysymykseen vastaamisen kannalta oli tärkeää tehdä alustava havainnointilomake, jota kokeiltiin esitutkimuskerralla ennen virallisia havainnoinnin kertoja terveystiedon oppitunneilla. Alustavan havainnointilomakkeen ja aineistonkeruumenetelmän toimivuutta oli välttämätöntä kokeilla, jotta havainnointia voitiin tarkentaa ja siten myös kerätä tutkimuskysymykseen vastaamista varten tarvittavaa aineistoa. Esitutkimus antoi myös mahdollisuuden tutustua kohderyhmään. (Hirsjärvi ym. 2018, 204; Kananen 2015, 135.) Alustava havainnointilomake koostui strukturoidusta osiosta sekä strukturoimattomasta osiosta. Pääpaino oli Väestöliiton neljässä ensimmäisessä seksuaalioikeudessa, ja vapaalle tekstille oli tilaa reilusti.

Esitutkimus toteutettiin ennen varsinaista havainnointia erään yhdeksännen luokan terveystiedon tunnilla, jossa oli läsnä 22 nuorta. Alustava tuntisuunnitelma saatiin terveystiedonopettajalta etukäteen. Tunnin sisältö oli suunnattu seksuaalisuutta käsitteleväksi. Toimintapisteitä oli suunniteltu olevan kolme, joita olivat muistipeli seksuaalisuuden sanastosta, mielipidejana seksuaalioikeuksista ja seurusteluaiheinen tarinatehtävä oikein tai väärin -lapuin. Eri pisteiden tarkoituksena oli aktivoita nuoria ja saada heidän keskuudessaan keskustelua aikaan. Opinnäytetyön tekijät seurasivat koko tunnin kulkua ja havainnoivat nuorten työskentelyä kiertelemällä ympäri luokkahuonetta.

Esitutkimuksen jälkeen tunnin sisältöön ja havainnointilomakkeeseen päädyttiin tekemään muutoksia. Muistipeli vaihdettiin sanaselityspisteeksi ja sen sisältöä kohdennettiin seksuaalioikeuksiin rajaamalla pois ylimääräisiä sanoja ja selityksiä. Lisäksi mielipidejanan väittämiin lisättiin seksuaalioikeuksiin liittyviä väittämiä ja valittiin mielipiteiksi kolme vaihtoehtoa. Tuntisuunnitelma (kuvio 3) tarkennettiin käsittelemään erityisesti seksuaalioikeuksia ja mahdollistamaan nuorilähtöisen keskustelun syntymistä. Kokonaisuuden selkeyttämiseksi tehtiin yksityiskohtaisemmat ohjeet mielipide- ja sanaselityspisteille. Havainnointilomakkeelle (liite 1) lisättiin luokkakohtainen osio ja pistekohtaiset osiot. Mielipidejanan väittämät lisättiin lomakkeelle helpottamaan havainnointia. Esitutkimuksessa kerättyä havainnointiaineistoa käytettiin myös tutkimusaineistona.

4.1.3 Aineistonkeruun toteutus

Aineistonkeruu toteutettiin kahden päivän aikana maaliskuussa 2020. Havainnoinnin kohteeksi valikoitui viisi eri luokkaa, joista kaksi oli kahdeksaluokkaa ja kolme yhdeksäluokkaa. Terveystiedonopettaja oli viestinyt oppilaille ja heidän huoltajilleen opinnäytetyön aineistonkeruusta. Havainnointi toteutettiin tuntisuunnitelman (kuvio 3) mukaisesti. Havainnointi eteni systemaattisesti kirjaten havainnointilomakkeelle (liite 1) kenttämuistiinpanoja. Tunnin sisältö oli samanlainen jokaisen luokan kohdalla.

Kuvio 3: Tuntisuunnitelma terveystiedon tunneille

Nuoret jaettiin kolmeen pienryhmään arpomalla. Opinnäytetyön tekijät esittäytyivät tunnin alussa ja jakautuivat havainnoimaan joko mielipidejana- tai sanaselityspistettä. Näillä pisteillä tehtyjen havaintojen lisäksi kerättiin luokan yleisestä ilmapiiristä ja keskustelusta havaintoja. Opinnäytetyön tekijät ohjasivat nuoria tehtävänannon mukaiseen työskentelyyn sekä tarvittaessa esittivät tarkentavia ja herätteleviä kysymyksiä. Pääpaino oli koko havainnoinnin ajan kuitenkin havaintojen keräämisessä ja kenttämuistiinpanojen tekemisessä. Tunnin loppu oli aikaa vapaalle keskustelulle ja nuorten esiinnousseille kysymyksille. Lisäksi opinnäytetyön tekijät esittelivät Väestöliiton Hyväkysymys.fi nuorten sivuston tarjontaa nuorille sekä välittivät Väestöliiton julisteita, kondomeja ja kyniä terveystiedon opetuksen käyttöön.

4.2 Aineistonanalyysi

Tässä tutkimuksessa havainnointiaineiston analyysiin käytettiin sisällönanalyysiä. Laadullisen aineiston sisällönanalyysissä Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan tulee tehdä päätös, mikä aineistossa on olennaista tutkimuskysymyksen kannalta. Aineisto käydään läpi ja siitä erotetaan sekä merkitään asiat, jotka ovat kiinnostavia. Merkitykselliset asiat kerätään yhteen,

minkä jälkeen aineisto luokitellaan, teemoitetaan tai tyypitellään. Tarkasti rajatusta aiheesta on kerrottava kaikki, mitä havainnoinnissa tulee ilmi. Tutkimuksen tarkoitukseen ja tutkimuskysymykseen tulee vastata aineistonanalyysin ja koko tutkimusprosessin ajan. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 104-105.)

4.2.1 Sisällönanalyysi

Tämän tutkimuksen aineisto kerättiin havainnoimalla yhdeksäs- ja kahdeksaluokkalaisia terveystiedon tunneilla. Havainnointiaineistoa saatiin kerättyä laajalti havainnointilomakkeille, ja se analysoitiin induktiivis-deduktiivisella analyysillä kuvion mukaisesti edeten (kuvio 4). Induktiivinen eli aineistolähtöinen analyysi perustuu tulkintaan, jossa pyritään luomaan aineiston yksittäisistä havainnoista yleinen teoreettinen kokonaisuus. Deduktiivista eli teorialähtöistä analyysiä ohjaa puolestaan jokin aikaisemman tiedon perusteella luotu teoria, jonka mukaan määritellään esimerkiksi tutkimuksen käsitteet. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 108-111.)

Kuvio 4: Sisällönanalyysin eteneminen

Kenttämuistiinpanoja täydennettiin muistinvaraisesti ja käytiin läpi useampaan kertaan heti aineistonkeruun jälkeen. Kenttämuistiinpanot kirjoitettiin puhtaaksi tietokoneelle. Molempien havainnoitsijoiden havainnot yhdistettiin. Yhdeksäs- ja kahdeksaluokkien havainnot pidettiin erillisinä toisistaan ja analysoitiin luokittelemalla samalla tavalla omiin taulukoihin. Havainnot koodattiin numeroin, jotta tarvittaessa voitaisiin jäljittää havaintojen alkuperä ja miten ne on tulkittu. Esitutkimuksen havainnot lisättiin havainnointiaineistoon. Ennen analysointia päätettiin, mitkä havainnot ovat tutkimuskysymyksen kannalta oleellisia. Nämä havainnot merkittiin värein ja vietiin analyysitaulukoon. Tässä tutkimuksessa analyysitaulukon ”havainto” -merkitysyksiköllä tarkoitetaan raaka-aineistosta puhtaaksi kirjoitettuja havaintoja. Kerättyjä havaintoja yleisestä ilmapiiristä ja nuorten reaktioista tulkittiin eikä analysoitu,

koska ne eivät tutkimuskysymyksen kannalta vastanneet suoraan nuorten käsityksiin. Ne kuitenkin auttavat ymmärtämään tuloksia ja ovat nuorten käsityksiin vaikuttavia tekijöitä.

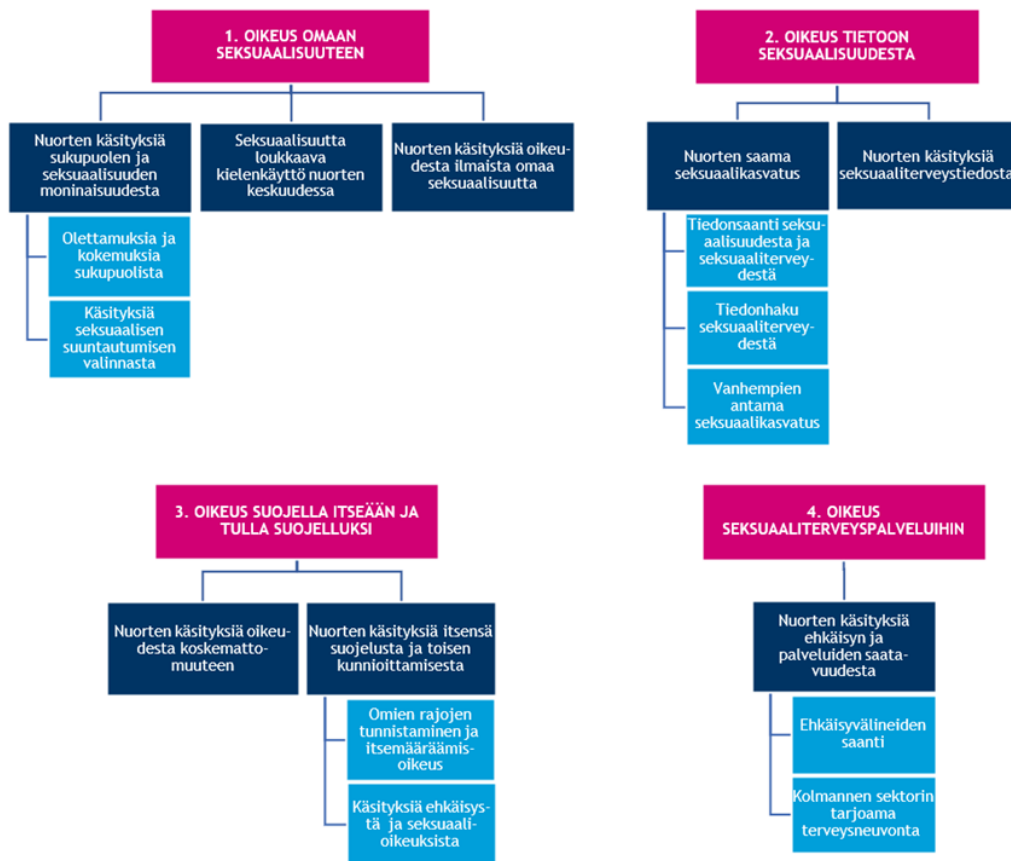
Havainto	Alakategoria	Yläkategoria	Pääkategoria
<p>Nuoret tiesivät, että heillä on oikeus kieltäytyä, jos eivät ole valmiita esimerkiksi seksiin.</p> <p>Lähes kaikki nuorista koki saavansa päättää mikä heistä tuntuu oikealta ja mikä väärältä.</p> <p>Lähes kaikki nuorista koki voivansa tehdä päätöksiä omasta elämästään ja määrätä omasta kehostaan.</p>	<p>Omien rajojen tunnistaminen ja itsemääräämisoikeus</p>	<p>Nuorten käsityksiä itsensä suojelusta ja toisen kunnioittamisesta</p>	<p>OIKEUS SUOJELLA ITSEÄÄN JA TULLA SUOJELLUKSI</p>
<p>Nuoret kokivat, että ehkäisystä huolehtiminen kuuluu molemmille osapuolille. Nuoret pohtivat, ettei voida olettaa sen olevan vain toisen tehtävä huolehtia.</p> <p>Jotkut nuoret eivät tiedäneet, että samaa sukupuolta olevilla pareilla on ehkäisyn tarve.</p> <p>Nuoret tiesivät, että toisen seksuaalioikeuksia tulee kunnioittaa.</p>	<p>Käsityksiä ehkäisystä ja seksuaalioikeuksista</p>		

Taulukko 1: Esimerkki sisällönanalyysitaulukosta (9.lk)

Tässä tutkimuksessa Väestöliiton neljä ensimmäistä seksuaalioikeutta antoivat teoreettisen rungon aineistonalyysille ja toimivat pääkategorioina, jotka merkittiin väreihin. Havainnot siirrettiin taulukossa ensin pääkategorioiden mukaisesti ja niistä muodostettiin alakategorioita sisältöä kuvaavilla nimillä. Havainnoista etsittiin yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia. Alakategorioita yhdistettiin yhteneväisiksi ja niistä muodostettiin tutkimuskysymyksen vastaavia yläkategorioita. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 123-127.) Esimerkki yhdeksäsluokkalaisten analyysitaulukosta havainnollistaa kategorioiden muodostumista (taulukko 1). Alakategorioita kuitenkin tiivistettiin ja niiden määrää vähennettiin yhdistämällä sisällöllisesti samankaltaisia havaintoja samaan kategoriaan. Kaikista havainnoista ei olisi ollut tarpeeksi aineistoa, jonka vuoksi niistä ei voitu muodostaa omia alakategorioita vaan ne yhdistettiin saman yläkategorian alle. Yhdeksä- ja kahdeksäsluokkalaisten havainnot päätettiin yhdistää samaan taulukkoon, johon merkittiin väreillä yhteneväiset nuorten käsitykset.

5 Tulokset

Tässä tutkimuksessa havainnoitiin yläkouluikäisiä nuoria. Havainnoinnin kohteena oli yhteensä 128 nuorta, joista 83 oli yhdeksäsluokkalaista ja 45 oli kahdeksäsluokkalaista. Havainnoituista nuorten käsityksistä muodostui analyysitaulukoinnin myötä tutkimuksen tulokset (kuvio 5). Analyysin tuloksena syntyi deduktiivisesti neljä pääkategoriaa, jotka ovat Väestöliiton neljä ensimmäistä seksuaalioikeutta. Lisäksi induktiivisesti muodostettiin aineistokohtaiset ala- ja yläkategoriat pääkategorioiden mukaisesti. Opinnäytetyön tulokset esitetään lisäksi pääkategorioiden mukaisesti nimettyjen väliotsikoiden alla, joiden alta löytyvät havainnollistavat kuviot sisällönanalyysistä. Tulokset saatiin yhdeksäsluokkalaisten ja kahdeksäsluokkalaisten käsityksistä. Näistä saatiin koottua myös yhteneväisiä nuorten käsityksiä. Eroavaisuuksia oli yhteneväisyyksiä vähemmän ja ne liittyivät lähinnä seksuaaliterveystietoisuuteen.

Kuvio 5: Yläkouluikäisten käsityksiä seksuaalioikeuksista

Yhdeksäsluokkalaisten nuorten yleinen ilmapiiri jakautui rauhallisesta levottomampaan, mutta vastaanottavuutta ja innostuneisuutta oli havaittavissa. Myös luokkien välisiä eroja oli nähtävillä, jolloin ilmapiiri vaihteli hiljaisemmasta levottomampaan. Nuorten keskuudessa näkyivät iloisuus ja hymyily oppituntien ajan. Kielenkäyttö oli asiallista, ajoittain alatyylisiä ja kaksimielistä. Kahdeksäsluokkalaisten nuorten kohdalla yleinen ilmapiiri oli rauhallista ja

innostunutta, mutta näkyvässä oli myös vaitonaisuutta. Nuorten keskuudessa näkyi hymyilyä ja innostuneisuutta, mutta myös hämmästyneisyyttä ja kyllästyneisyyttä oppituntien ajan. Kielenkäyttö oli yleisesti neutraalia, mutta ajoittain myös alatyylisiä ja kaksimielisiä. Yhdeksäs- ja kahdeksasluokkien luokkakoot olivat pääosin isoja. Isoissa ryhmissä oli paljon hajaantuneisuutta, jolloin osa nuorista oli hyvin innostuneita ja osa hyvin vaitonaisia.

Luokkien sukupuolijakauma ja monikulttuurisen taustan omaavien osuus luokkaryhmistä vaihtelivat. Luokkakohtainen sukupuolijakauma vaikutti selvästi nuorten keskusteluun. Luokan, jossa oli enemmistö poikaoletettuja nuoria, puhetyyli oli ajoittain hyvin alatyylisiä ja ilmapiiri levottomampaa. Nuorten keskusteluissa sukupuoli oletetut tytöt kertoivat ääneen käsityksiään oletettuja poikia innokkaammin, ja mielipiteet erosivat sukupuoleltaan oletetuilla tytöillä ja pojilla toisistaan. Nuoret keskittyivät pääosin tuntityöskentelyyn, eivätkä tuoneet esille opinäytetyön tekijöiden häiritsevän. Nuoret puhuivat melko suoraan seksuaalisuuteen liittyvistä sanoista, mutta esimerkiksi sana ”sormettaminen” aiheutti nuorissa yleisesti naurua. Erityisesti oppitunneilla puhututti se, onko kaverin läpsäisy takapuolelle hyväksyttävää. Kokemus fyysisen kosketuksen hyväksyttävyydestä herätti nuoret pohtimaan, mikä on sallittua ja mikä ei. Yhdeksäs- ja kahdeksasluokkien välillä oli nähtävissä eroja toiminnanohjauksen osalta, esimerkiksi yhdeksäsluokkalaiset olivat kahdeksäsluokkalaisia itseohjautuvampia, omatoimisempia ja tietoisempia.

5.1 Nuorten käsityksiä oikeudesta omaan seksuaalisuuteen

Oikeus omaan seksuaalisuuteen -pääkategorian alle muodostui kolme yläkategoriaa ja kaksi alakategoriaa. Yläkategorioiksi nimettiin nuorten käsityksiä sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuudesta, seksuaalisuutta loukkaava kielenkäyttö nuorten keskuudessa ja nuorten käsityksiä oikeudesta ilmaista omaa seksuaalisuutta (kuvio 6). Alakategoriat muodostuivat nuorten käsityksistä sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuudesta ja ne ovat olettamuksia ja kokemuksia sukupuolista sekä käsityksiä seksuaalisen suuntautumisen valinnasta.

Kuvio 6: Ylä- ja alakategoriat oikeudesta omaan seksuaalisuuteen

Yhdeksäsluokkalaisilla oli keskenään erilaisia käsityksiä seksuaalisuudesta ja sukupuolesta. Jotkut nuorista olivat sitä mieltä, että ihminen on sukupuoleltaan sitä mitä itse kokee olevansa. Joillakin oli oletus, että biologisesti sukupuolia on vain kaksi eli tyttö ja poika. Yhdeksäsluokkalaisilla oli näkemys siitä, että etenkin miessukupuolisten pitäisi olla aina valmiina seksiin. He pohtivat, että on olemassa edelleen vahvoja stereotypioita, esimerkiksi maskuliinisenä miehenä pidetystä käytöksestä. Joidenkin mielestä ei voida määrittää toisen ihmisen puolesta hänen seksuaalista suuntautumistaan. Yhdeksäsluokkalaiset ajattelivat, että seksuaalinen suuntautuminen on nykyään jokaisen oma valinta. Osa puolestaan koki, että seksuaalisuutta ja sukupuolta ei voida päättää itse, vaan se määräytyy syntymässä sukupuolielinten mukaisesti. Nuorten mielestä riippuu tilanteesta, onko kaverin kutsuminen leikkimielisillä alatyylisillä haukkumasanoilla hyväksyttävää. He pohtivat, että jos ihminen on oikeasti homoseksuaali, homoksi nimittäminen voi loukata. Nuoret käyttivät alatyylisiä ja seksuaalisävytteisiä sanoja oppitunnin aikana. He pohtivat, että samaa sukupuolta olevat parit ja heteroparit voivat ärsyttää muita. Osa pohti omien vanhempiansa suhtautumista esimerkiksi homopareihin.

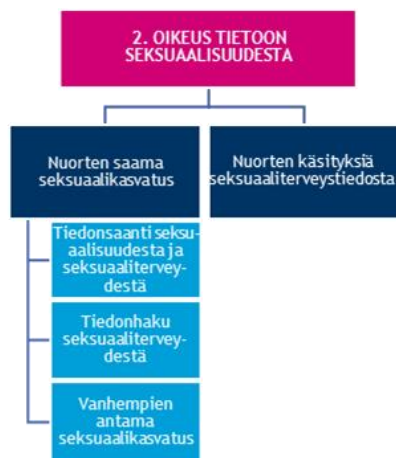
Kahdeksäsluokkalaisilla oli keskenään melko yhteneväisiä käsityksiä seksuaalisuudesta ja sukupuolesta. Suurin osa koki, että sukupuolia on vain kaksi. Käsitykset seksuaalisen suuntautumisen valinnasta olivat melko yhdenmukaisia. Nuoret pohtivat, ettei ketään voi pakottaa olemaan jotakin tiettyä suuntautumista. Keskusteluissa nousi esiin näkemyseroja seksuaalisen suuntautumisen valinnasta, esimerkiksi monikultuurisen taustan vuoksi. Suurin osa koki myös, että samaa sukupuolta olevat seurustelevat parit voivat ärsyttää muita. Kahdeksäsluokkalaista suurin osa ajatteli sukupuolia olevan vain kaksi, kun taas yhdeksäsluokkalaista ainoastaan osa ajatteli näin. Kahdeksäsluokkalaisten näkemys seksuaalisen suuntautumisen valinnasta erosi yhdeksäsluokkalaisten näkemyksestä. Kahdeksäsluokkalaiset ajattelivat, ettei se ole oma valinta, kun taas yhdeksäsluokkalaista osa ajatteli, että sen voi nykyään valita itse.

Yhteneväisiä käsityksiä yhdeksä- ja kahdeksäsluokkalaisten välillä oli sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuudesta sekä seksuaalikasvatuksesta. Nuorista osa oli tietoisia, että identiteettejä ja tunnepuolisia sukupuolia on enemmän kuin kaksi. Osa nuorista oli muita nuoria tietoisempia, että on olemassa useampi sukupuoli. Osa ihmetteli, voiko seksuaalisen suuntautumisen valita. Suurin osa nuorista koki, ettei seksuaalista suuntautumista voi itse valita tietyistä vaihtoehdoista, esimerkiksi henkilö ei voi päättää olevansa lesbo väliaikaisesti. Nuorten mukaan ulkonäön, nimen tai käytöksen perusteella ei voida päätellä ihmisen seksuaalista suuntautumista tai kuulumista sukupuolivähemmistöön. Seksuaalisuutta loukkaava kielenkäyttö näkyi nuorten arjessa alatyylisenä kielenkäyttönä. Nuoret käyttivät alatyylisiä ja seksuaalisävytteisiä sanoja oppitunnin aikana. Heidän keskuudessaan homottelu ja huorittelu koettiin normaaliksi, ja kaverin kutsuminen leikkimielisillä alatyylisillä haukkumasanoilla oli hyväksyttävää. Liittyen oikeuteen ilmaista omaa seksuaalisuutta, nuorten mielestä samaa sukupuolta olevien seurustelevien parien ei pitäisi ärsyttää muita. Suurin osa koki jokaisella

olevan oikeus määrittellä itse oma seksuaalisuus ja sukupuoli. Nuoret tiesivät, että jokaisella on oikeus seksuaaliseen nautintoon.

5.2 Nuorten käsityksiä oikeudesta tietoon seksuaalisuudesta

Oikeus tietoon seksuaalisuudesta -pääkategorian alle muodostui kaksi yläkategoriaa ja kolme alakategoriaan. Yläkategorioiksi nimettiin nuorten saama seksuaalikasvatus ja nuorten käsityksiä seksuaaliterveystiedosta (kuvio 7). Alakategoriat muodostuivat nuorten saamasta seksuaalikasvatuksesta, ja ne ovat tiedonsaanti seksuaalisuudesta ja seksuaaliterveydestä, tiedonhaku seksuaaliterveydestä sekä vanhempien antama seksuaalikasvatus.

Kuvio 7: Ylä- ja alakategoriat oikeudesta tietoon seksuaalisuudesta

Yhdeksäsluokkalaiset nuoret pitivät itsestään selvyytenä kyseistä oikeutta. He kertoivat saavansa seksuaaliterveyteen liittyvää tietoa aikuisilta, kuten terveystiedon opettajalta, kouluterveydenhoitajalta tai vanhemmilta. He kokivat saaneensa uutta tietoa terveystiedon oppitunnilta ja tiedostivat netissä olevan laidasta laitaan erilaista tietoa, esimerkiksi keskustelupalstoilla. Osa koki seksuaalisuuteen liittyvät asiat valistukseksi. Yhdeksäsluokkaisten näkemykset ja tiedot seksuaaliterveydestä vaihtelivat. Lähes kaikki olivat tietoisia, että seksuaalioikeudet kuuluvat kaikille. Osa mietitytti ehkäisykapseli sen osalta, miten eri ehkäisymenetelmät toimivat ja miten niitä käytetään. Joillakin oli näkemys, että HPV-rokote liittyy kondyloomaan. Osa tiesi, että kondomista voi tehdä suuseksisuojan ja että on olemassa erillisiä suuseksisuoja. Nuoret pohtivat, että seksuaalioikeuksista puhutaan vähäisesti mediassa.

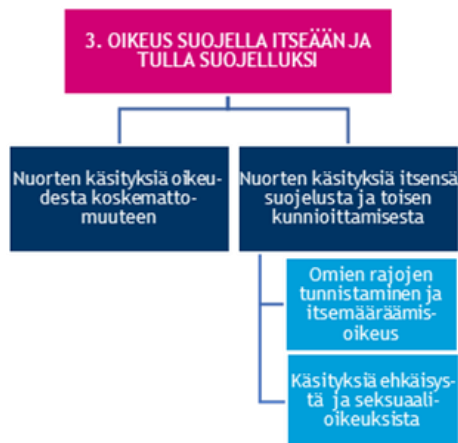
Kahdeksäsluokkalaisten tietous seksuaalioikeuksista vaihteli. Kaikki eivät tieneet mitä seksuaalioikeudet tarkoittavat, koska niitä ei ollut käsitelty terveystiedon tunnilla. Osa tiesi, että ne kuuluvat kaikille. Kahdeksäsluokkalaisten mielestä kaverille puhuminen seksuaalisuudesta koettiin helpommaksi. Osa toi keskustelussa esiin, etteivät he tiedä seksuaalisuuteen tai seksuaaliterveyteen liittyvistä asioista. Osa puolestaan kertoi tietävänsä enemmän kuin muut

nuoret ja toi sitä esille innokkaana keskusteluun osallistumisena. Keskustelussa kävi ilmi, että he olivat tietoisia mikä kondomi on, mutta muut ehkäisymenetelmät olivat vieraampia. Useampi kahdeksasluokkalaisista ei tiennyt mitä papakokeella tarkoitetaan. Joidenkin mukaan transsukupuolisuus ja transseksuaali tarkoittavat kahta eri asiaa. He pohtivat yhdessä myös muunsukupuolisuuden vastaavaa käsitettä androgyyniä. Osan mielestä homofobia ja heteronormatiivisuus ovat edelleen yleisiä yhteiskunnassa, ja siksi tietoisuutta näistä asioista pitäisi lisätä ihmisten keskuudessa. Kahdeksasluokkalaisilla oli käsityksiä seksuaaliterveystiedoista, mutta esille nousi tiedon tarvetta sen suhteen. Yhdeksäsluokkalaiset pohtivat laajemmin ja tarkastelivat asioita eri näkökulmista. Kahdeksasluokkalaisilta ilmeni, että he turvautuivat kavereihin seksuaaliterveyteen liittyvissä asioissa, kun taas yhdeksäsluokkalaiset kokivat saavansa luotettavaa tietoa muiltakin kuin kavereilta, kuten aikuisilta.

Yhteneväisiä käsityksiä yhdeksäs- ja kahdeksasluokkalaisten välillä näkyi nuorten saamassa seksuaalikasvatuksessa ja nuorten käsityksissä seksuaaliterveystiedoista. Lähes kaikki yläkouluikäiset tiesivät, että heillä on oikeus tietää seksuaalisuudesta. Nuoret kokivat saavansa tietoa ehkäisystä terveystiedon tunneilta. Heidän mielestään kaikille pareille olisi tärkeää antaa tietoa ehkäisystä seksitautien riskin vuoksi. Yläkouluikäiset kertoivat hakevansa itse tietoa netistä eri sivustoilta. Suurin osa oli tietoisia, mistä he saavat ja löytävät seksuaaliterveyteen liittyvää luotettavaa tietoa, lähinnä kavereilta ja aikuisilta, kuten vanhemmiltaan. Suurin osa koki voivansa puhua kotona seksuaalisuuteen liittyvistä asioista. Joidenkin nuorten mukaan seksuaalisuuteen liittyvistä asioista ei haluta puhua syvällisesti kotona omien vanhempien kanssa. Suurin osa tiesi seksin tarkoittavan muutakin kuin vain yhdyntää ja osalla nuorista oli tietoa sen eri muodoista. Osalla oli kuitenkin oletus seksin tarkoittavan edelleen vain yhdyntää. Yläkouluikäiset tiesivät, muun muassa kondylooma ja klamydia ovat seksitauteja.

5.3 Nuorten käsityksiä oikeudesta suojella itseään ja tulla suojelluksi

Oikeus suojella itseään ja tulla suojelluksi -pääkategorian alle muodostui yläkategorioita kaksi ja alakategorioita kaksi. Yksi yläkategoria on nuorten käsityksiä oikeudesta koskemattomuuteen. Toinen on käsityksiä itsensä suojelusta ja toisen kunnioittamisesta, josta muodostuivat alakategorioiksi omien rajojen tunnistaminen ja itsemääräämisoikeus sekä käsityksiä ehkäisystä ja seksuaalioikeuksista (kuvio 8).

Kuvio 8: Ylä- ja alakategoriat oikeudesta suojella itseään ja tulla suojelluksi

Yhdeksäsluokkalaiset pohtivat, että seksuaaliseen nautintoon ei ole oikeutta, jos on kyse raiskauksesta tai pedofiilistä. Heitä puhututti koskettaminen ja se, onko oikeutta kieltäytyä tilanteissa, joissa esimerkiksi terveydenhuollon ammattilainen koskettaa intiimialueelle. He miettivät, että sanoittamalla ääneen mikä ei ole hyväksyttävää, voi toinenkin ymmärtää sen sopimattomaksi käytökseksi, esimerkiksi läpsäyksen takapuolelle. Lisäksi he pohtivat, ettei voida olettaa ehkäisystä huolehtimisen olevan vain toisen tehtävä. Jotkut eivät tieneet, että samaa sukupuolta olevilla pareilla on ehkäisyn tarve.

Kahdeksasluokkalaisten keskustelussa ilmeni, että suurin osa ei tiennyt, onko kaverin tai muun läheisen leikillinen läpsäys hyväksyttävää. Oikeudesta koskemattomuuteen yhdeksäsluokkalaiset olivat tietoisempia. Yhdeksäsluokkalaiset pohtivat kahdeksasluokkalaista yksityiskohtaisemmin esimerkiksi mikä on oikein ja mikä ei. Yhdeksäs- ja kahdeksasluokkalaisten välillä yhteneväisiä käsityksiä oli oikeudessa koskemattomuuteen sekä itsensä suojelussa ja toisen kunnioittamisessa. Lähes kaikki yläkouluikäisistä tiesi, että heillä on oikeus sanoa ei, jos kokevat häirintää. Nuoret kokivat, että ihmisillä on oikeus keholliseen koskemattomuuteen. He pohtivat, että kaverin tai muun läheisen leikillinen läpsäys on heille hyväksyttävää, mutta tuntemattomalta tai esimerkiksi opettajalta sellainen on sopimatonta käytöstä. Yläkouluikäiset tiesivät, että heillä on oikeus kieltäytyä, jos eivät ole valmiita esimerkiksi seksiin. Lähes kaikki koki saavansa päättää mikä heistä tuntuu oikealta ja mikä väärältä, ja voivansa tehdä päätöksiä omasta elämästään ja määrätä omasta kehostaan. Heidän mukaansa ehkäisystä huolehtiminen kuuluu molemmille osapuolille, ja toisen seksuaalioikeuksia tulee kunnioittaa.

5.4 Nuorten käsityksiä oikeudesta seksuaaliterveyspalveluihin

Oikeus seksuaaliterveyspalveluihin -pääkategorian alle muodostui yläkategorioita yksi ja alakategorioita kaksi. Yläkategoria on nuorten käsityksiä ehkäisyn ja palveluiden saatavuudesta,

josta muodostuivat alakategorioiksi ehkäisyvälineiden saanti ja kolmannen sektorin tarjoama terveysneuvonta (kuvio 9).

Kuvio 9: Ylä- ja alakategoriat oikeudesta seksuaaliterveyspalveluihin

Yhdeksäsluokkalaisten nuorten puheesta heijastui tietämystä seksuaaliterveyspalveluista. Osa tiesi, että eri kaupungeissa voidaan tarjota ilmaista ehkäisyä, jota saa esimerkiksi ehkäisyneuvolasta. Suurin osa tiesi myös, että ehkäisyvälineitä saa muualtakin kuin vain kaupasta, esimerkiksi terveystiedonopettajalta, kouluterveydenhoitajalta ja kavereilta. Yhdeksäsluokkalaissa oli kahdeksäsluokkalaista laajemmin tietoa, mistä ehkäisyvälineitä saa ja miten eri ehkäisy menetelmät toimivat. Yhdeksäs- ja kahdeksäsluokkalaisten välillä yhteneväisiä käsityksiä oli ehkäisyn ja palveluiden saatavuudesta. Yläkouluikäiset kokivat tietävänsä, mistä he saavat ehkäisyvälineitä, esimerkiksi kaupasta. Kaikki eivät olleet tietoisia kolmannen sektorin tarjoamista terveysneuvontapalveluista. Osa kertoi tietävänsä ainoastaan Poikien puhelimesta. Suurin osa ei ollut kuullut Väestöliiton tuottamista nuorten sivustoista.

6 Pohdinta

6.1 Tulosten pohdinta ja johtopäätökset

Tässä tutkimuksessa ilmeni, että yläkouluikäisillä oli paljon seksuaalisuuteen ja seksuaaliterveyteen liittyviä käsityksiä. Enemmistö käsityksistä liittyi lähinnä sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuuteen, seksuaalisuutta loukkaavaan kielenkäyttöön sekä seksuaalikasvatukseen. Lisäksi käsityksiä oli oikeudesta koskemattomuuteen sekä itsensä suojelusta ja toisen kunnioittamisesta. Yhdeksäs- ja kahdeksäsluokkalaisten käsityksissä suurin ero näkyi siinä, etteivät kahdeksäsluokkalaiset olleet vielä tietoisia seksuaalioikeuksista, sillä niitä ei ollut käsitelty opetuksessa. Havainnoinnissa huomattiin, että esimerkiksi yleisellä ilmapiirillä, luokkakoolla sekä ryhmadynamiikalla oli vaikutusta nuorten toimimiseen oppitunneilla. Näiden havainnointi

koettiin tärkeäksi, jotta saataisiin laajempaa kuvaa nuorten käsityksistä, esimerkiksi miten he reagoivat seksuaalisuuteen liittyviin asioihin. Yleisesti nuorten keskusteluun havaittiin vaikuttavan nuoren kehitysvaihe, luokan sukupuolijakauma, nuoren sukupuoli ja monikulttuurinen tausta. Nuoret keskustelivat melko avoimesti keskenään, ja osa kertoi rohkeasti mielipiteitään ja ajatuksiaan. Osalle nuorista intiimimmät sanat olivat selvästi herkempiä sanoittaa. Nuoret puhuivat kuitenkin melko suoraan esimerkiksi sormettamisesta, suuseksisuojusta ja takapuolelle läpsäisystä, jotka naurattivat nuoria. Tässä tutkimuksessa havaittiin ryhmäpaineen vaikuttaneen siihen, miten nuori toimii isossa ryhmässä. Ryhmäpaine voi vaikuttaa joko myönteisesti tai kielteisesti nuorten työskentelyyn, jolloin nuori voi jättää tekemättä tai tehdä paineen vuoksi jotakin sellaista, mitä ei muuten tekisi (Aaltonen 2012, 22).

Tässä tutkimuksessa huomattiin, että kasvun ja kehityksen vaiheet heijastuivat erityisesti tiedon määrän vaihteluun. Omien näkemysten muodostamiseksi tulisi nuoren fyysisen ja psyykkisen kehityksen olla riittävän kypsää. Nuoren keho muuttuu, jolloin esimerkiksi hormonit ja voimakkaat seksuaaliset halut voivat vaikuttaa nuoren kiinnostuksenkohteisiin ja käyttäytymiseen. Tutkimuksessa havaittiin myös, että nuoret voivat olla helposti ohjattavissa ja heidän mielipiteisiinsä voi vaikuttaa sosiaalinen ympäristö, kuten kaverit ja muu lähipiiri. Olemassa olevan tiedon perusteella nuoruus ikävaiheena on herkkää aikaa. Nuorena seksuaalisuus kehityy kohti aikuisuutta, ja siksi tulisi olla riittävät valmiudet siirtyä seuraavalle kehitysvaiheelle. Ympäristö voi vaikuttaa nuoren oman seksuaalisuuden tunnistamiseen ja siten identiteetin rakentumiseen riippumatta seksuaalisesta suuntautumisesta. Seksuaalioikeuksien tunteminen olisi tärkeää tasapainoisen aikuisen seksuaalisuuden kehittymisen kannalta. (Aaltonen 2012, 13, 69; Riihonen, Laru & Cacciatore 2015, 54.)

Yläkouluikäisten mukaan nuoret ovat nykyään tietoisempia seksuaalisuuteen ja seksuaaliterveyteen liittyvistä asioista. Tuloksista ilmeni, että suurin osa nuorista on tietoinen seksin eri muodoista, mutta osalla voi edelleen olla oletus seksin tarkoittavan vain yhdyntää. Tutkimuksessa havaittiin, että yhdeksäsluokkalaiset ovat iänmukaiselta kehitykseltään ja näin ollen tiedon määrältään edellä kahdeksäsluokkalaisia. Yhdeksäsluokkalaisilla oli kahdeksäsluokkalaisia enemmän käsityksiä. Kahdeksännella luokalla nuoren vastaanottavuus tiedolle ei vielä ole välttämättä kypsää. Yhdeksäsluokkalaiset nuoret pitivät monia seksuaaliterveyteen liittyviä asioita itsestäänselvytenä ja tietoina, joita jokaisen nuoren tulisi tietää kyseisessä iässä. Yhdeksäsluokkalaisten mukaan internetissä on saatavilla monenlaista tietoa. Luotettavan tiedon etsiminen voikin olla haasteellista. Yhdeksäsluokkalaiset keskustelivat omatoimisemmin, kun taas kahdeksäsluokkalaiset tarvitsivat melko paljon johdattelua aiheeseen, ohjeistusta ja herätteleviä kysymyksiä avukseen. Havainnoinnissa huomattiin joidenkin nuorten olevan hiljaisempia, mikä voi kertoa esimerkiksi epävarmuudesta ja tietämättömyydestä. Rinkisen (2012) tutkimuksen mukaan osalla nuorista oli hyvät perustiedot. Heidän kysymyksistään oli kuitenkin noussut esiin hyvin monipuolisia ja eri tasoisia tiedon tarpeita, kuten saada syvempää tietoa terveyspalveluista ja seksuaalisesta toiminnasta. Tutkimus osoitti myös, että eri-ikäiset

nuoret tarvitsevat erilaista tietoa seksuaaliterveydestä, koska tiedontaso kehittyy iän myötä. (Rinkinen 2012, 146, 154.)

Tässä tutkimuksessa positiivista oli havaita, että suurin osa nuorista koki voivansa puhua kotona seksuaalisuuteen liittyvistä asioista. Kuitenkaan kaikki nuoret eivät välttämättä halua puhua syvällisesti vanhempien kanssa. Myös osa yhdeksäsluokkalaisista koki puhumisen kiusalliseksi tai valistukseksi. Nuorten keskustelussa nousi esiin, että vanhempien suhtautumisella on vaikutusta heidän käsityksiinsä seksuaalioikeuksista. Yksilöllinen biologinen kypsyminen sekä perheen suhtautuminen seksuaalisuuteen voivat vaikuttaa nuorten käsityksiin. Tämä tuli esille myös esimerkiksi Chapmanin ja Werner-Wilsonin (2008) vanhempien vaikutusta nuorten asenteisiin käsittelevässä tutkimuksessa, jossa eniten vaikutusta nuoren asenteisiin oli vanhempien suhtautumisella seksuaalisuuteen. Nuoriin vaikuttavat erityisesti hänen vanhempiensa arvot ja normit. Nuoren omilla seksuaalisilla kokemuksilla ja itsetunnolla oli myös vaikutusta nuorten asenteisiin. (Chapman & Werner-Wilson 2008, 516-518.)

Tuloksien myötä havaittiin, että seksuaalikasvatus toimisi parhaiten kodin ja koulun yhteistyönä. Sekä kouluissa että kotona tulisi tukea yhteisillä arvoilla ja käytänteillä nuorten sukupuoli-identiteetin ja seksuaalisuuden kehittymistä. Seksuaalioikeuksia tulisi käsitellä terveystiedon tunneilla esimerkiksi seksuaalisen kehityksen ja sen monimuotoisuuden yhteydessä. Osallistamalla nuoria seksuaalikasvatukseen ja mahdollistamalla keskustelu esimerkiksi oppitunneilla voitaisiin mahdollistaa, että nuori tulee kuulluksi. Seksuaalikasvattajan oma persoona ja rooli näyttäisivät vaikuttavan siihen, millaista kasvatusta nuoret saavat ja miten hyvin nuoret luottavat aikuiseen. Opettajan oma käsitys seksuaaliterveydestä ja seksuaalisuudesta vaikuttavat seksuaalikasvatuksen antamiseen sekä siihen, millaista tietoa nuoret saavat opetuksesta (Bildjuschkin 2015, 14; Miesvirta & Tuomola 2019, 12). Pohdittavaksi jää, mistä nuori saa tietoa, jos hän on poissa seksuaaliterveyttä käsiteltäviltä tunneilta. Nuorille tulisi antaa tietoa ja tehdä näkyväksi erilaisten vaihtoehtojen saatavuudesta myös ennaltaehkäisyn kannalta. Esimerkiksi sähköisistä palveluista Väestöliiton seksuaalineuvontachatista nuori voi saada apua ja tukea mietittyttäviin asioihin matalalla kynnyksellä ilman, että aikuista tarvitsisi kohdata kasvotusten. (Rinkinen 2012, 145, 154.)

Tämän tutkimuksen ja aiempien tutkimuksien myötä seksuaalikasvatuksessa tulisi huomioida nuori- ja tilanelähtöisyys, yhteistyö vanhempien kanssa, jatkuvuus sekä sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuus. Nuorten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamiseksi parhaimmalla mahdollisella tavalla, tulee seksuaalikasvatusta mukauttaa nuoren sukupuolen ja iän mukaisesti. Tällöin huomioitaisiin sukupuolten erilaisia tarpeita ja huolenaiheita sekä oppimistapoja ja omia tapoja käsitellä seksuaalisuutta. Seksuaaliterveysaiheinen terveystiedon tunti voitaisiin järjestää esimerkiksi pienryhmissä nuorten kokeman sukupuolen mukaisesti. (Miesvirta & Tuomola 2019, 44; WHO & BZgA 2010, 30.) Nuorten yksilölliset tiedon tarpeet tulisi tunnistaa, jotta nuoret kokisivat seksuaalikasvatuksen motivoivaksi. Nykyisen hallitusohjelman lapsi- ja

perhelähtöisyyden parantamisen tavoitteen lisäksi voitaisiin edistää nuorten osallisuutta ja nuorilähtöisyyttä seksuaalikasvatuksen yhteydessä. (Rinkinen 2012, 154; Valtioneuvosto 2019, 147.) Tässä tutkimuksessa havaittiin myös, että monikulttuurisen taustan omaavien osuus vaihteli eri luokkaryhmissä. Esimerkiksi monikulttuurisen taustan vuoksi esille nousi näkemyseroja seksuaalisen suuntautumisen valinnasta kahdeksaluokkalaisten nuorten keskustelussa. Pohdittavaksi jää, ymmärtävätkö erikieliset nuoret koulun seksuaalikasvatuksen yhteydessä käsiteltäviä suomenkielisiä termejä ja niiden merkityksiä. Erikielisyys voikin tuoda haasteita seksuaaliterveyteen liittyvien käsitteiden ymmärtämiseen. Suomalaisen seksuaalikasvatuksen avoimuus voi näyttäytyä eri kulttuuritaustaiselle nuorelle tai hänen vanhemmillensa tunkeutuvana. Seksuaalikasvatusta tulisi muokata kulttuurin mukaisesti, sillä jokaisella nuorella on oikeus saada tietoa. (Santalahti 2018.)

Erityisen myönteistä tässä tutkimuksessa oli nuorten tietämys oikeudesta saada tietoa seksuaalisuudesta. Kahdeksaluokkalaisten turvautuvat tiedonhaussa herkästi kavereihin, jolloin tieto ei ole välttämättä luotettavaa. Yhdeksäluokkalaisten puolestaan näkivät muitakin vaihtoehtoja, kuten tiedon hakemisen aikuiselta. Kouluterveyskyselyn 2019 tulosten mukaan noin kymmenen prosenttia kahdeksas- ja yhdeksäluokkalaista nuorista koki tarvitsevan enemmän tietoa seksitaudeista (Kouluterveyskysely 2019). Tämän tutkimuksen tuloksista havaittiin, että seksuaali aiheiden käsittely opetuksessa on enemmän ehkäisy- ja riskikeskeistä kuin ennaltaehkäisevää. Rinkisen (2012) tutkimuksessa nuorilla oli tiedon tarvetta seksin tekemiseen ja seksiin valmistautumiseen liittyen. Esille tuli myös, että seksuaalisuutta tulisi käsitellä laajemminkin kuin ehkäisyvälineisiin sekä biologisesti naiseuteen ja miehuuteen liittyvänä. Nuorten kanssa voisi puhua raskauden- ja seksitautien ehkäisyn sijaan myönteisemmin riskienhallinnasta. (Aaltonen 2012, 68; Rinkinen 2012, 145.) Seksuaalikasvatuksessa tulee huomioida oikea-aikainen tiedonanto nuoren yksilöllisen kehityksen mukaisesti. Tällä voidaan edistää nuoren omaa kykyä pitää itsestään huolta ja vähentää riskikäyttäytymistä. Tiedon antaminen nuorille ei tutkimusten mukaan aikaista nuorten seksuaalielämän aloittamista. Kumita-kampanja ei myöskään yllytä nuoria harrastamaan seksiä, vaan se huomioi nuorten eritahtisen kehityksen ja antaa asiallista tietoa kondomista. (Kumita 2018; WHO & BZgA 2010, 21, 30.)

Tässä tutkimuksessa esiin nousi sukupuolten välisiä eroja nuorten käsityksissä. Osalla nuorista oli vahvoja oletuksia sukupuoliroolin mukaisesta käyttäytymisestä ja sukupuolesta. Nuorten keskusteluissa sukupuoleltaan oletetut pojat toivat esille asioita, jotka havaittiin liittyvän yleisesti maskuliinisina pidettyihin asioihin ja yhteiskunnan stereotypioihin. Nuorten puheesta heijastui Suomessa olevan edelleen sukupuolittuneita stereotypioita, jotka antavat kaksijakoisen mielikuvan siitä, millainen mies tai nainen on ja miten hänen odotetaan käyttäytyvän. Sukupuolen moninaisuuteen liittyen poikaoletetuilla ilmeni tyttöoletettuja jyrkempiä heteronormatiivisia käsityksiä ja tyttöoletetut toivat poikaoletettuja rohkeammin käsityksiään esille. Nämä voivat kertoa esimerkiksi saadusta seksuaalikasvatuksesta, nuoren kehityksestä tai yhteiskunnan normeista. Väestöliiton mukaan nuoret ovat avainasemassa myös sukupuolten

välisen tasa-arvon rakentamisessa. Kun nuorilla on riittävästi tietoa ja taitoa, voidaan asenteita, sukupuolinormeja ja käsityksiä muokata tasa-arvoisemman yhteiskunnan suuntaan. (Väestöliitto 2020c.)

Tässä tutkimuksessa homottelu ja huorittelu koettiin normaaliksi nuorten keskuudessa, ja kaverin kutsuminen näillä sanoilla oli hyväksyttävää. Alatyylinen kielenkäyttö voi olla nuoren elämässä normaali tapa käsitellä seksuaaliseen identiteettiin ja suuntautumiseen liittyviä asioita. Rinkisen (2012) mukaan seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuoli-identiteetin etsiminen on osa nuoren kehitystä ja elämää (Rinkinen 2012, 143). Myös Hinkkasen (2018) sukupuoleen ja seksuaalisuuteen kohdistuvan häirinnän merkityksiä nuorten puheessa käsittelevässä tutkimuksessa ilmeni, että nimittelyt nuorten keskuudessa normaaliksi ja huumoriksi (Hinkkanen 2018, 76). Tässä tutkimuksessa yhdeksäsluokkalaisista osa pohti homoksi nimittämisen loukkaavuutta, jos ihminen kokee olevansa homoseksuaali. Pelko ”homoksi” leimaantumisesta voi aiheuttaa nuorelle ristiriitaa oman seksuaalisuuden muodostumisessa ja identiteetin pohtimisessa (Rinkinen, Vaskilampi, Apter & Kylmä 2015, 98).

Tässä tutkimuksessa nuoret pohtivat myös kehollisen koskemattomuuden oikeutta. Kaverin leikillinen läpsäisy koettiin hyväksyttäväksi, mutta tuntemattomalta sen ajateltiin olevan sopimatonta. Pohdittavaksi jää, onko nuorilla tietoa oikeudesta kieltäytyä tilanteissa, joissa esimerkiksi terveydenhuollon ammattilainen koskettaa intiimialueelle. Nuorilla oli tietoa oikeudesta sanoa ei, jos he kokevat häirintää. Jokaisella lapsella ja nuorella on oikeus koskemattomuuteen ja tämä on huomioitu myös Suomen nykyisessä hallitusohjelmassa, jossa lasten ja nuorten hyvinvointia pidetään tärkeänä yhteiskunnallisesti (Valtioneuvosto 2019, 147). Seksuaalinen häirintä on noussut kuitenkin esiin vuoden 2019 Kouluterveyskyselyn tuloksissa. Suomessa kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisista tytöistä 32,3 prosenttia ja pojista 8,2 prosenttia on kokenut häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua viimeisen vuoden aikana. Kouluympäristössä seksuaalista häirintää oli kokenut tytöistä 4,4 prosenttia ja pojista 3,5 prosenttia. (Kouluterveyskysely 2019.) Häirinnän tunnistaminen voi olla haastavaa, koska mielikuvat häirinnästä voivat olla erilaisia. Kouluissa ja nuorten keskuudessa tapahtuvien häirintätilanteiden tunnistaminen voi olla vaikeaa. Hinkkasen (2018) tutkimuksen mukaan koulussa tapahtuvat tilanteet miellettiin enemmän huumoriksi kuin häirinnäksi. Esimerkiksi takapuolelle läpsäisy koettiin kaveripiirissä normaaliksi ja hyväksyttäväksi. (Hinkkanen 2018, 76.)

Johtopäätökset

Aikaisemmat tutkimukset näyttäisivät vahvistavan tämän tutkimuksen tuloksia monin osin. Alatyylinen kielenkäyttö ja käytös, kuten kaverin nimittely ja leikkimielinen läpsäisy takapuolelle, koetaan yleisesti nuorten keskuudessa normaaliksi ja hyväksyttäväksi. Kahdeksäsluokkalaiset eivät välttämättä ymmärrä seksuaalioikeuksien sisältöä ja heillä voi olla heikot seksuaaliterveystiedot. Näin ollen ei voida olettaa heidän tietävän asioita, joita ei ole käsitelty

seksuaalikasvatuksen yhteydessä. Tällöin herää kysymys, tuleeko tieto edelleen yleisesti nuorille liian myöhään opetuksen osalta. Nuorten mielestä tietoisuus seksuaalisuudesta ja sen moninaisuudesta on kuitenkin yleisesti lisääntynyt. Yhdeksäsluokkalaiset hakevat tietoa eri tiedonlähteistä, kuten aikuisilta. Kahdeksäsluokkalaiset puolestaan turvautuvat herkästi kavereihin, jolloin lähdekriittisyys ja tiedon luotettavuus jäävät nuoren vastuulle.

Tämän tutkimuksen tulokset tuovat esiin nuorten käsityksiä, jotka auttavat ymmärtämään nuoria ja seksuaalioikeuksien näyttäytymistä heidän elämässään. Opinnäytetyö oli ainutlaatuinen mahdollisuus tuottaa tutkittua tietoa nuorista uudella tutkimustavalla. Opinnäytetyö tuotti yhteistyökumppanille nuorilähtöistä tietoa ja tiivistelmän keskeisistä tuloksista (liite 2). Yhteistyökumppani voi hyödyntää näitä nuoriin kohdistuvassa työssään. Tuloksista voivat hyötyä myös terveydenhoitajat, muut nuorten kanssa työskentelevät ammattilaiset ja kolmannen sektorin toimijat sekä nuorten vanhemmat. Tuloksien myötä opinnäytetyön tekijöillä on mielenkiintoa tuoda aihetta vielä näkyvämmäksi, ja tarkoitus on tehdä muutama julkaisu tuloksista tulevaisuudessa. Tutkimustulokset toivat ilmi nuorten puhuvan oppitunneilla asioista, joita he eivät selvästi tiedosta liittyvän seksuaalioikeuksiin. Näin ollen nuoret tietävät enemmän seksuaaliterveydestä, mutta eivät niinkään seksuaalioikeuksista.

6.2 Eettisyys

Tässä tutkimuksessa opinnäytetyön tekijät huomioivat tutkimusetiikan opinnäytetyöprosessin ajan. Tutkimuslupa haettiin asianmukaisesti kaupungilta, jossa yläkoulu sijaitsee. Tutkimus täytti tieteellisen tutkimuksen vaatimukset ja tuotti tietoa uudella tavalla uusilta ihmisiltä. Tietosuoja huomioitiin ja henkilöllisyys suojattiin säilyttämällä anonyymiyttä tutkittavien ja havainnointiympäristön suhteen. Tutkimuksen yhteydessä kerättyjä havaintoja ei käytetä muissa tarkoituksissa. Yhteistyökumppanin kanssa tehdyssä opinnäytetyösopimuksessa sovittiin opinnäytetyön tulosten ja johtopäätösten käyttämisöikeudesta. Havainnointilomakkeet hävitetään asianmukaisesti opinnäytetyöprosessin loputtua. Opinnäytetyön tekijät sitoutuivat noudattamaan tieteellisesti hyväksytyjä tiedonhankinta- ja tutkimusmenetelmiä. Tekijät toteuttivat tutkimuksen suunnitelman mukaisesti tarkasti, rehellisesti ja huolellisesti. Tekijät selvittivät myös esteellisyytensä, perehtyivät syvällisesti tutkimuksen aiheeseen sekä punnitsivat tutkimuksen ja opinnäytetyön edellyttämät resurssit. Tekijät olivat tietoisia opinnäytetyön tarkistamisesta plagioinnin suhteen ja sen julkaisusta. (Arene 2019, 14-25; TENK 2012, 6.)

Tämän tutkimuksen kohteena olivat nuoret. Heidän käsityksiään seksuaalioikeuksista ei ollut aiemmin yleisesti tiedossa. Alaikäiset ovat erityisen haavoittuva kohderyhmä, ja siksi tutkimuksessa huomioitiin nuorten tutkimuseettiset näkökulmat ja kohderyhmän sensitiivisyys. Nuoret ovat aikuisia joustavampia ja valmiimpia muuttamaan käytöstään. Nuoriin on helpompi vaikuttaa, sillä he ovat alttiina esimerkiksi sosiaalisen ympäristön, kuten kavereiensa vaikutuksille. (Väestöliitto 2020c.) Tässä tutkimuksessa kerättiin ainoastaan yleisiä, nuorilähtöisiä

käsityksiä. Tutkimuksessa ei korostettu yksittäisten nuorten näkemyksiä, eikä myöskään kerätty tunnistettavia tietoja nuorista tai yläkoulusta. Nuorten omaa päätösvaltaa ja itsemääräämisoikeutta kunnioitettiin. Nuoren etu tulee erityisesti huomioida, sillä nuorella on oikeus hyvinvointiin ja turvallisuuteen. Ihmisoikeuksien mukaisesti nuorella on oikeus tietää tutkimuksen toteuttamisesta, sekä oikeus kieltäytyä havainnointitilanteesta tutkimukseen osallistumisesta. (Konttinen 2010, 56.) Tutkimus toteutettiin yläkouluikäisille luonnollisessa kouluympäristössä ja -yhteisössä osana koulun normaalia opetustoimintaa. Tutkimus ei myöskään rikkonut alaikäisen nuoren fyysistä koskemattomuutta tai pyrkinyt vaikuttamaan heidän toimintaansa.

Opinnäytetyön tekijöiden läsnäolo oli nuorten tiedossa, sillä nuoria ja heidän huoltajiaan informoitiin tutkimuksesta terveystiedon opettajan toimesta koulun sisäisen viestintäkanavan kautta. Erillistä huoltajien suostumusta ei tarvittu, vaikka nuorten huoltajat ovat päävastuussa nuoria koskevista asioista. Yli 15-vuotiaan oma suullinen suostumus oli riittävä osallistumiseen, sillä tutkimus toteutettiin osana koulun opetusta. Nuorille kerrottiin yleisesti, mitä asioita tunneilla havainnoidaan ja miksi. Terveystiedon tunneilla tarkkailtiin nuorten tuntiöskentelyä sekä havainnoitiin nuorten keskusteluja suljetussa ympäristössä. Koulun ja nuorten omia käytäntöjä kunnioitettiin, jolloin eettiselle ennakoarvioinnille ei ollut tarvetta. (TENK 2019, 9-17; TENK 2012, 6.) Opinnäytetyön tekijät pyrkivät siihen, etteivät he vaikuttaisi omalla toiminnallaan tai käytöksellään nuorten keskusteluun. Havainnoinnin yhteydessä ei käytetty haastattelun, nauhoituksen tai muun dokumentoinnin menetelmiä.

6.3 Luotettavuus

Aineistonkeruumenetelmän luotettavuuteen vaikuttaa esimerkiksi haasteellisuus tallentaa tietoa välittömästi havainnointitilanteesta. Tällöin havainnoitsijoiden on luotettava muistiinsa ja kirjattava nämä havainnot myöhemmin ylös. Havainnoinnin toteuttaminen vie aikaa, eikä aineistonkeruuseen voi käyttää pitkää ajanjaksoa. Toisaalta havainnointi saattaa häiriintyä ja jopa muuttua tilanteen mukaan, esimerkiksi koulun ulkopuolisten henkilöiden eli opinnäytetyöntekijöiden läsnäolon kiusallisuuden vuoksi. Haastetta tuovat havaintojen rajaton määrä, esimerkiksi eleiden ja sanavalintojen virheellinen tulkinta sekä tekijöiden ennako-oletukset esimerkiksi nuorten tietämyksestä. Opinnäytetyöprosessin alussa oli tiedossa, että havainnointi voi olla ainut soveltuva menetelmä nuoriin kohdistuvassa tutkimuksessa. Alaikäiset kohderyhmänä ja seksuaalisuus aiheena ovat herkkiä ja arkaluontoisista asioista puhuminen voi olla vaikeaa. Havainnoimalla voitiinkin saada esiin myös piilossa olevaa tietoa. Terveystiedon tunti saatiin kohdennettua pienryhmätyöskentelyllä seksuaalioikeuksiin ja näin kerättyä aineistoa tutkimuskysymystä varten. Havainnointilomakkeen systemaattisuus ja strukturoidut osiot helpottivat havaintojen merkitsemistä aineistonkeruussa. Havainnointilomakkeet pidettiin selkeässä järjestyksessä, mikä auttoi pitämään kenttämuistiinpanoja luokkakohtaisessa järjestyksessä. (Hirsjärvi ym. 2018, 212-217.)

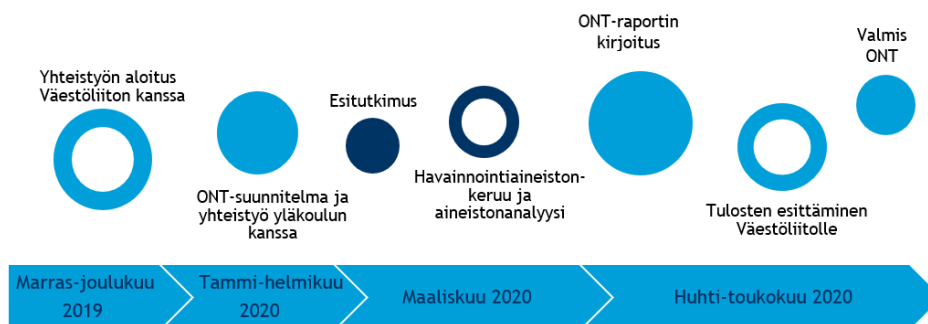
Aineistonkeruumenetelmä koettiin toimivaksi, ja sen avulla saatiin kerättyä totuudenmukaista tietoa nuorista. Aktivoimalla ja osallistamalla nuoria pienryhmätyöskentelyllä saatiin nuoriläh- töisiä vastauksia tutkimuskysymykseen. Kuitenkin tiedossa oli, että tuntisuunnitelman sisältö oli rajattua ja se ohjasi suurilta osin nuorten keskuudessa syntyvää keskustelua. Nuorten sat- tumanvarainen jako pienryhmiin mahdollisti, etteivät toisilleen läheisimmät nuoret olleet välttämättä samassa ryhmässä, millä olisi voinut olla vaikutusta nuorten keskusteluun. Yhden opettajan järjestämät ja saman tuntisuunnitelman mukaiset oppitunnit helpottivat vertailu- kelpoisen aineiston keräämistä sekä sen analyysiä. Toisaalta toisen opettajan pitämien oppi- tuntien havainnointi olisi voinut antaa monipuolisempaa kuvaa nuorten käsityksistä. Tutki- muksessa ei kuitenkaan saatu kerättyä kaikkien nuorten käsityksiä, sillä esimerkiksi luonteel- taan hiljaisemmat nuoret eivät välttämättä päässeet kertomaan omia näkemyksiään. Nuorten käyttäytymiseen ja mielipiteiden sekä käsitysten esille tuomiseen havaittiin olevan vaikutusta luokan yleisellä ilmapiirillä. Nuorten keskustelu ja osallisuus eivät olisi välttämättä mahdollis- tuneet yhtä monipuolisesti, jos nuoret olisivat työskennelleet isommissa ryhmissä. Toisaalta koko luokan havainnointi olisi voinut olla helpompaa.

Analysointi oli haastavaa, koska havainnointi oli ainut aineistonkeruumenetelmä sekä havain- not keskenään olivat erilaisia. Aineistonanalyysissä havainnointiaineistoa tulkittiin muodosta- malla aineistosta luokituksia. Opinnäytetyöprosessin aikana palattiin useampaan kertaan ana- lyysin vaiheisiin ja alkuperäiseen havainnointiaineistoon. Jos oppitunnit olisi kuvattu tai nau- hoitettu, olisi aineistoon palaaminen voinut olla helpompaa. Tutkimuskysymys täsmentyi ai- neistonkeruun, analyysin ja tulosten tarkastelun myötä, joiden avulla saatiin laajempi koko- naisuus ilmiöstä. Tutkimusaineiston kattavuuteen vaikuttivat tarkoin rajattu tutkimuskysymys ja tutkimuksen tavoitteet, jotka ohjasivat rajausta. Näin voitiin lisätä havainnointitutkimuk- sen yleistettävyyttä pääkaupunkiseudulla. (Vilka 2006, 95.)

Opinnäytetyön tekijät olivat nuorille entuudestaan tuntemattomia. Tekijät olivat vuorovaiku- tuksessa nuorten kanssa pienryhmien keskuudessa, jolloin saatiin kerättyä tilanteissa ilmi tul- leita käsityksiä. Nuorten käsitykset pyrittiin merkitsemään sellaisessa muodossa kuin ne oli havaittu. Tekijöitä oli kaksi, jolloin kaksi yksilöä havainnoi samaa ilmiötä. Havainnoja saatiin kerättyä monipuolisemmin, ja tuloksia voitiin analysoida sekä tarkastella laajemmasta näkö- kulmasta (Hirsjärvi ym. 2018, 233). Tekijöiden suhtautuminen seksuaaliterveyteen ja seksuaa- lisuuteen liittyviin asioihin oli neutraalia ja hyväksyvää. Ennako-oletuksina opinnäytetyön te- kijöillä oli, ettei nuorilla ole paljoa erilaisia käsityksiä seksuaalioikeuksista eivätkä he tuo välttämättä niitä esille ulkopuolisten läsnä ollessa oppitunnilla. Lisäksi oletuksena oli, että puhumiskulttuuri on nykypäivänä avoimempaa nuorten keskuudessa. (Vilka 2006, 109.)

Havainnoinnin aikana pyrkimyksenä oli, etteivät ennako-oletukset yläkouluikäisistä nuorista ohjaisi aineistonkeruuta. Tekijät tiedostivat, että havainnointi itsessään on havainnoitsijoiden tulkintaa tapahtuvasta asiasta. Tekijät välttivät kuitenkin aineistonkeruussa ja tulosten

raportoinnissa havaintojen tulkintaa omien näkemystensä kautta (Kananen 2015, 339-340). Kerättyä havainnointiaineistoa ei pidetty tämän tutkimuksen tuloksina, eikä havaintoja siirretty sellaisinaan suoraan tutkimuksen tuloksiin. Opinnäytetyön tekijät tiedostivat tutkimuksen yhteyden teoriaan ja sen myötä tässä tutkimuksessa saatujen tulosten suhteuttamisen laajempaan kokonaisuuteen. (Vilka 2006, 92.) Tuloksien myötä ennako-oletukset muuttuivat sen suhteen, että nuoret toivat esille rohkeammin erilaisia käsityksiä. Tekijöiden läsnäololla ei havaittu olleen vaikutusta nuoriin tai heidän käsityksiinsä. Lisäksi puhumiskulttuurin huomattiin olevan ennako-oletuksen mukaista.

Kuvio 10: Opinnäytetyöprosessin kuvaus

Tässä tutkimuksessa aikaa käytettiin erityisesti terveystiedon tuntien ideointiin, havainnointilomakkeen suunnitteluun, aineistonanalyysiin ja tulosten tarkasteluun. Opinnäytetyö toteutettiin ajallisesti puolen vuoden aikana (kuvio 10). Esitutkimusvaihe osoittautui tarpeelliseksi. Tämän vaiheen avulla havainnointia harjoiteltiin käytännössä havainnointilomaketta testaten. Opinnäytetyön tekijät saivat oivalluksia ja tarpeita, miten havainnointilomaketta tulisi muokata osallistuvaan havainnointiin sopivammaksi. Mahdollisimman laajan aineiston keräämisen kannalta rajallisessa ajassa jalkautuminen useammalle terveystiedon tunnille oli välttämätöntä. Opinnäytetyön tekijät pitivät päiväkirjaa ja pyrkivät etenemään tutkimuksessa systemaattisesti. Nuorten käsitykset kiinnostivat aidosti opinnäytetyön tekijöitä.

Raportointi ja sitä koskevat päätökset tehtiin yhdessä esimerkiksi siitä, että tässä tutkimuksessa käytetään sukupuolineutraalia lähestymistapaa. Tekijät ymmärsivät, että opinnäytetyöprosessi ja aineistonkeruu aika olivat ajallisesti lyhyitä. Laadulliseen tutkimukseen nähden otos ja havainnointiaineiston määrä olivat kuitenkin sopivia. Opinnäytetyön myötä tekijät ymmärsivät paremmin seksuaalioikeuksien ilmenemistä nuorten elämässä. Ainoastaan tämän tutkimuksen perusteella ei voida tehdä tulosten yleistämistä Suomen kaikkiin yläkouluikäisiin nuoriin. Tutkimuksen tulokset ovat kuitenkin mahdollisesti siirrettävissä samoilla menetelmillä ja kohderyhmällä toteutettavaan tutkimukseen, jossa vastaava aineistonkeruutilanne toteutuisi.

6.4 Kehittämisehdotukset ja jatkotutkimusaiheet

Nuorten käsitykset ja kokemukset seksuaalioikeuksista voivat vaihdella esimerkiksi asuinkunnan ja -alueen tai koulun mukaan. Samankaltainen tutkimus voitaisiin toteuttaa esimerkiksi pääkaupunkiseudun toisessa koulussa tai muualla Suomessa käyttäen samoja menetelmiä. Mahdollisimman hedelmällisen aineiston saamiseksi, havainnointi voitaisiin yhdistää muuhun aineistonkeruumenetelmään, kuten haastatteluun tai kyselyyn. Havainnointi tukisi haastattelua antaen syvempää tietoa tutkittavasta kohteesta. Jatkossa ajallisesti pidemmällä aineistonkeruulla ja useammilla havainnointikerroilla voitaisiin saada kerättyä enemmän havainnointoja. Nuoria voitaisiin havainnoida myös muilla havainnoinnin muodoilla, kuten osallistavalla havainnoinnilla, piilohavainnoinnilla tai systemaattisella havainnoinnilla. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 93-95; Vilka 2006, 42.) Toteuttamalla nuorille esimerkiksi anonyymin sähköisen kyselyn tai postitettavan kyselylomakkeen voitaisiin saada tietoa, jota nuoret eivät välttämättä toisi haastattelussa tai havainnoinnissa esille.

Tässä tutkimuksessa kävi ilmi, etteivät nuoret tienneet kolmannen sektorin tarjoamista nuorten seksuaaliterveyspalveluista. Tämän myötä voisi olla tarpeellista laajentaa yhteistyön tekemistä koulun, kodin ja nuorille suunnattujen palvelujen välillä. Suomessa seksuaaliterveyspalvelut ajatellaan olevan yleensä lisääntymisterveyteen liittyviä. Tärkeää olisi kuitenkin kohdentaa seksuaaliterveystyötä kaikkiin ikävaiheisiin. Tähän tarvitaan saumatonta ammattilaisten yhteistyötä ja nuorisoystävällisempiä palveluita. (Ilmonen ym. 2019, 31-32.) Nuorille olisi hyvä tiedottaa esimerkiksi kolmannen sektorin sähköisistä palveluista kuten Väestöliiton Hyvä kysymys -verkkosivustosta. Nykypäivänä nuoret käyttävät paljon sosiaalista mediaa. Näkyvyyden lisääminen sekä nuorille suunnattujen verkkopalvelujen ja -sivustojen tarjoaminen ovat edelleen seksuaalikasvatuksen sekä tiedonsaannin tukemisessa tärkeitä. Tutkimustietoa seksuaalioikeuksien tiedostamisesta tarvittaisiin lisää. Olisi kiinnostavaa saada lisätietoa siitä, miten esimerkiksi kulttuuritausta ja sukupuolen moninaisuuden ymmärtäminen vaikuttavat nuorten käsityksiin Suomessa tai muualla maailmalla.

Lähteet

Painetut

Cacciatore, R. & Korteniemi-Poikela, E. 2019. Rakkaus, ilo, rohkeus - Seksuaalisuuden portaat. EU: Minerva Kustannus Oy.

Hirsjärvi, S. Remes, P. & Sajavaara, P. 2018. Tutki ja kirjoita. 22. painos. Helsinki: Tammi.

Kananen, J. 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 202. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Konttinen, O. 2010. Lapset ja nuoret lääketieteellisen tutkimuksen kohteena. Teoksessa Lagström, H. Pösö, T. Rutanen, N. & Vehkalahti, K. (toim.). Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Nuorisotutkimusseura ry. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.

Rinkinen, T. 2012. Nuorten kysymyksiä seksuaaliterveydestä Väestöliiton Internetpalvelussa. Väitöskirja. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 54/2012. Helsinki: Väestöliitto.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.

Vilka, H. 2006. Tutki ja havainnoi. Helsinki: Tammi.

Sähköiset

Arene. 2019. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry. Viitattu 29.4.2020. <http://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULUJEN%20OPINNÄYTETÖIDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf?t=1578480382>

Aaltonen, J. 2012. Turvataitoja nuorille -Opas sukupuolisen häirinnän ja seksuaalisen väkivallan ehkäisyyn. Opas 14/2012. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 4.5.2020. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90817/Opas_21%20_verkko.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Bildjuschkin, K. (toim.). 2015. Seksuaalikasvatuksen tueksi. Työpaperi 35/2015. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 6.4.2020. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/129742/TY%C3%962016_35_web_korjattu.pdf?sequence=5

- Chapman, E. & Werner-Wilson, R. 2008. Does positive youth development predict adolescent attitudes about sexuality? *Adolescence* 43 (171). Roslyn Heights, 505-523. Viitattu 20.4.2020. <https://search-proquest-com.nelli.laurea.fi/central/docview/195947390/fulltextPDF/6D20BABBBD8457CPQ/1?accountid=12003>
- Hinkkanen, N. 2018. Neuvottelua ja normalisointia Sukupuoleen ja seksuaalisuuteen kohdistuvan häirinnän saamat merkitykset nuorten puheessa. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto. Viitattu 6.5.2019. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/235757/Pro%20gradu_Niina%20Hinkkanen.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Ilmonen, K., Korhonen, E., Lipsanen, L., Kaukoranta, R. & Kotiranta, S. 2019. Seksuaalioikeudet. Väestötietosarja 29. Väestöliitto. Kansainvälisen kehityksen yksikkö. Viitattu 11.1.2020. https://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/563b0a1d7da18c5be679c8294ad22110/1578752415/application/pdf/10536394/VALMISWEBseksuaalisuusioikeus_julkaisu_2019_sisus_WEB.pdf
- Jääskeläinen, J. & Dunkel, L. 2016. Somaattisen kehityksen vaiheet. Teoksessa Rajantie, J. Heikinheimo, M. & Renko, M. Lastentaudit. E-kirja. Oppiportti. Duodecim. Viitattu 30.4.2020.
- Klemetti, R. & Raussi-Lehto, E. 2016. Edistä, ehkäise ja vaikuta. Seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelma 2014-2020. THL. Viitattu 17.1.2020. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116162/THL_OPAS33_VERKKO9.3.2016.pdf?sequence=3&isAllowed=y
- Kontula, O. & Meriläinen, H. 2007. Koulun seksuaalikasvatus 2000-luvun Suomessa. Katsauksia E 26/2007. Väestöntutkimuslaitos. Väestöliitto. Viitattu 5.5.2020 <https://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/f860318005af06a780a097e885cc8201/1588672835/application/pdf/239651/Koulun%20seksikasvatus%20e-book.pdf>
- Kouluterveyskysely. 2019. Perustulokset, nuoret 2017 ja 2019. Häirintä ja väkivalta. THL. Viitattu 11.1.2020. https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk1/summary_perustulokset2?alue_0=87869&mittarit_0=199799&mittarit_1=200283&mittarit_2=403025&vuosi_0=v2017&kouluaste_0=161293#
- Kumita. 2018. Kumita - kun on sen aika. Kampanja. Väestöliitto. Viitattu 11.1.2020. <https://kumita.fi/kampanja/>
- Macintyre, A.K., Montero Vega, A.R. & Sagbakken, M. 2015. From disease to desire, pleasure to the pill: A qualitative study of adolescent learning about sexual health and sexuality in Chile. *BMC Public Health* 15:945, 1-14. Viitattu 7.5.2020. <https://bmcpublihealth.biomedcentral.com/track/pdf/10.1186/s12889-015-2253-9>

Miesvirta, E. & Tuomola, A. 2019. Seksuaalikasvatus peruskoulun oppikirjoissa. Pro gradu -tutkielma. Kasvatustiede. Turun yliopisto, opettajankoulutuslaitos. Viitattu 6.5.2020.

<https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/147286/Gradu%20Miesvirta%20%20Tuomola.pdf?sequence=1>

Opetushallitus. 2016. Perusopetuksen Opetussuunnitelman perusteet 2014. Määräykset ja ohjeet 2014:96. Viitattu 6.5.2020. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

Riihonen, R. Laru, S. & Cacciatore, R. 2015. 5 Ihmisen psykoseksuaalinen kehitys. Teoksessa Bildjuschkin, K. (toim.) Seksuaalikasvatuksen tueksi. Työpäperi 35/2015. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 47-55. Viitattu 8.4.2020. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/129742/TY%C3%962016_35_web_korjattu.pdf?sequence=5

Rinkinen, T., Vaskilampi, T., Apter, D. & Kylmä, J. 2015. 10.1 Nuorten tiedontarpeet seksuaaliterveydestä. Teoksessa Bildjuschkin, K. (toim.) Seksuaalikasvatuksen tueksi. Työpäperi 35/2015. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 88-103. Viitattu 27.4.2020. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/129742/TY%C3%962016_35_web_korjattu.pdf?sequence=5

Santalahti, T. 2017. Seksuaalisuuden portaat. Seksuaalisuus ja seurustelu. Koulun terveystyökirjasto. Duodecim. Viitattu 24.1.2020. <https://www.koulunterveyskirjasto.fi/aihe/seksi/seksuaalisuus-ja-seurustelu/sjs00001>

Santalahti, T. 2018. Monikulttuurisuus ja seksuaalisuus. Opettajan opas - Nuorten seksuaalisuus ja seksuaaliterveys. Koulun terveystyökirjasto. Duodecim. Viitattu 7.5.2020. <https://www.koulunterveyskirjasto.fi/aihe/opettajalle-ja-opiskeluhoollolle/opettajan-opas-nuorten-seksuaalisuus-ja-seksuaaliterveys/oos00004>

TENK. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Viitattu 29.4.2020. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

TENK. 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) ohje 2019. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Viitattu 29.4.2020. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarviointin_ohje_2019.pdf

United Nations. 2015. General Assembly. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. Seventieth session Agenda items 15 and 116. Viitattu 4.5.2020. <https://undocs.org/A/70/L.1>

Valtioneuvosto. 2019. Osallistava ja osaava Suomi - sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019. Valtioneuvoston julkaisuja 2019:31. Helsinki. Viitattu 30.4.2020. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161931/VN_2019_31.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Vilponen, T. 2015. 10.5 Katsomusten huomioiminen seksuaalikasvatuksessa. Teoksessa Bildjuschkin, K. (toim.) Seksuaalikasvatuksen tueksi. Työpäpaperi 35/2015. Terveystieteiden tutkimuskeskus, 131-139. Viitattu 27.4.2020. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/129742/TY%C3%962016_35_web_korjattu.pdf?sequence=5

Väestöliitto. 2019. Toimintasuunnitelma 2020. Viitattu 11.1.2020. <https://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/b8bc0d9d6359be62047911af955ed801/1576488057/application/pdf/10589898/Toimintasuunnitelma%202020%20LUONNOS%20271019mwk%20Final%20luonnos0365.pdf>

Väestöliitto. 2020a. Etusivu. Järjestö. Viitattu 11.1.2020. <http://www.vaestoliitto.fi/vaestoliitto/>

Väestöliitto. 2020b. Kansainväliset sopimukset, joihin Suomi on sitoutunut. Tietoa seksuaalioikeuksista. Kehitysyhteistyö. Viitattu 4.5.2020. <https://www.vaestoliitto.fi/kansainvalisyys/tietoa-seksuaalioikeuksista/kansainvaliset-sopimukset-joihin/>

Väestöliitto. 2020c. Nuoret. Tietoa seksuaalioikeuksista. Kehitysyhteistyö. Viitattu 21.1.2020. <https://www.vaestoliitto.fi/kansainvalisyys/tietoa-seksuaalioikeuksista/nuoret/>

Väestöliitto. 2020d. Seksuaaliväestöraportti 2019. Välähdyksiä Väestöliitosta -uutiskirje 6.4.2020. Viitattu 9.4.2020 <https://documentcloud.adobe.com/link/track/?page-Num=1&uri=urn%3Aaaid%3Ascds%3AUS%3A570c10b5-a53f-456e-bfc1-ba7cc34b3507>

WAS. 2008. Sexual Health for the Millennium. A Declaration and Technical Document. World Association for Sexual Health. Viitattu 21.1.2020. http://www.eurosexology.com/files/WAS_2008.pdf

WHO & BZgA. 2010. Standards for Sexuality Education in Europe. WHO Regional Office for Europe and BZgA. World Health Organization and Federal Centre for Health Education. Viitattu 17.1.2020. https://www.bzga-whocc.de/fileadmin/user_upload/WHO_BZgA_Standards_English.pdf

Kuviot

Kuvio 1: Väestöliiton laatimat seksuaalioikeudet	8
Kuvio 2: Seksuaalisuuden portaat yläkouluikässä.....	10
Kuvio 3: Tuntisuunnitelma terveystiedon tunneille.....	16
Kuvio 4: Sisällönanalyysin eteneminen	17
Kuvio 5: Yläkouluikäisten käsityksiä seksuaalioikeuksista	19
Kuvio 6: Ylä- ja alakategoriat oikeudesta omaan seksuaalisuuteen	20
Kuvio 7: Ylä- ja alakategoriat oikeudesta tietoon seksuaalisuudesta	22
Kuvio 8: Ylä- ja alakategoriat oikeudesta suojella itseään ja tulla suojelluksi	24
Kuvio 9: Ylä- ja alakategoriat oikeudesta seksuaaliterveyspalveluihin	25
Kuvio 10: Opinnäytetyöprosessin kuvaus	33

Taulukot

Taulukko 1: Esimerkki sisällönanalyysitaulukosta (9.lk)	18
---	----

Liitteet

Liite 1: Havainnointilomake.....	41
Liite 2: Tiivistelmä tuloksista yhteistyökumppanille	45

Liite 1: Havainnointilomake

Sivu 1 / 4

Havainnointilomake

Havainnoinnin aihe: yläkouluikäisten käsityksiä seksuaalioikeuksista

Tilanne: yläkoulun terveystiedontunti

Paikka: terveystiedon luokahuone

AIKA	4.3.2020	☐	9.3.2020	☐	10.3.2020	☐
OSALLISTUJEN MÄÄRÄ	alle 15	☐	15-23	☐	yli 23	☐
LUOKKA-ASTE	8. lk	☐	9. lk	☐		

YLEINEN LUOKKAKOHTAINEN ARVIO

ILMAPIIRI	rauhallinen	☐	levoton	☐	innostunut	☐
	avoin	☐	luottamuksellinen	☐	varautunut	☐
	vaitonaisuus	☐	vastaaottavuus	☐	vetäytyneisyys	☐
ILMEET	hymyily	☐	hämmästyminen	☐	nolous	☐
	viha	☐	kauhu/inho	☐	ylättävä	☐
	kyllästynyt	☐	iloisuus	☐	ytimielisyys	☐
KIELENKÄYTTÖ	asiallista	☐	neutraalia	☐	alatyylistä/ kaksimielistä	☐

SANASELITYS (vihreä ryhmä)

ILMAPIIRI	rauhallinen	☐	levoton	☐	innostunut	☐
	avoin	☐	luottamuksellinen	☐	varautunut	☐
	vaitonaisuus	☐	vastaaottavuus	☐	vetäytyneisyys	☐
ILMEET	hymyily	☐	hämmästyminen	☐	nolous	☐
	viha	☐	kauhu/inho	☐	ylättävä	☐
	kyllästynyt	☐	iloisuus	☐	ytimielisyys	☐
KIELENKÄYTTÖ	asiallista	☐	neutraalia	☐	alatyylistä/ kaksimielistä	☐

Havaintoja

Nuorten esittämiä kysymyksiä:

Ryhmädynamiikka:

Muita havaintoja:

MIELIPIDEJANA (oranssi ryhmä)

ILMAPIIRI	rauhallinen	☐	levoton	☐	innostunut	☐
	avoin	☐	luottamuksellinen	☐	varautunut	☐
	valtonaisuus	☐	vastaanottavuus	☐	vetäytyneisyys	☐
ILMEET	hymyily	☐	hämmästyminen	☐	nolous	☐
	viha	☐	kauhu/inho	☐	yllättävä	☐
	kyllästymys	☐	ilotsuus	☐	yltimielisyys	☐
KIELENKÄYTTÖ	astiallista	☐	neutraalia	☐	alatyylisiä/ kaksimielistä	☐

Sukupuolta on vain kaksi.

Homottelu ja huorttelu on vain läppää.

Ihmissen seksuaalisen suuntautumisen voi päätellä hänen ulkonäöstään ja käytöksestään.

Ihmisellä on oikeus määritellä itse oma seksuaalisuus ja sukupuoli.

Voin tehdä päätöksiä omasta elämästäni ja määrätä omasta kehostani.

Minulla on oikeus tietoon seksuaalisuudesta.

Seksuaalisen suuntautumisen voi itse valita.

Tiedän, mistä löydän seksuaaliterveyteen liittyvää luotettavaa tietoa.

Voin puhua kotona seksuaalisuuteen liittyvistä asioista.

Saan tietoa ehkäisystä koulun terveystiedon tunneilla.

Koulun terveydenhoitajaan voi luottaa seksuaalisuuteen liittyvissä asioissa.

Tiedän mistä saan ehkäisyvälineitä.

Samaa sukupuolta olevat seurustelevat parit voivat ärsyttää muita.

Voin sanoa ei, jos en ole valmis seksiin.

Saan päättää, mikä minusta tuntuu oikealta ja mikä väärältä.

Ihmisellä on oikeus keholliseen koskemattomuuteen.

Seksuaalioikeudet kuuluvat kaikille.

Minun pitää kunnioittaa toisen seksuaalioikeuksia.

Minulla on oikeus sanoa ei, jos koen häirintää.

Ehkäisy on kumppanin vastuulla.

Jokaisella on oikeus seksuaaliseen nautintoon.

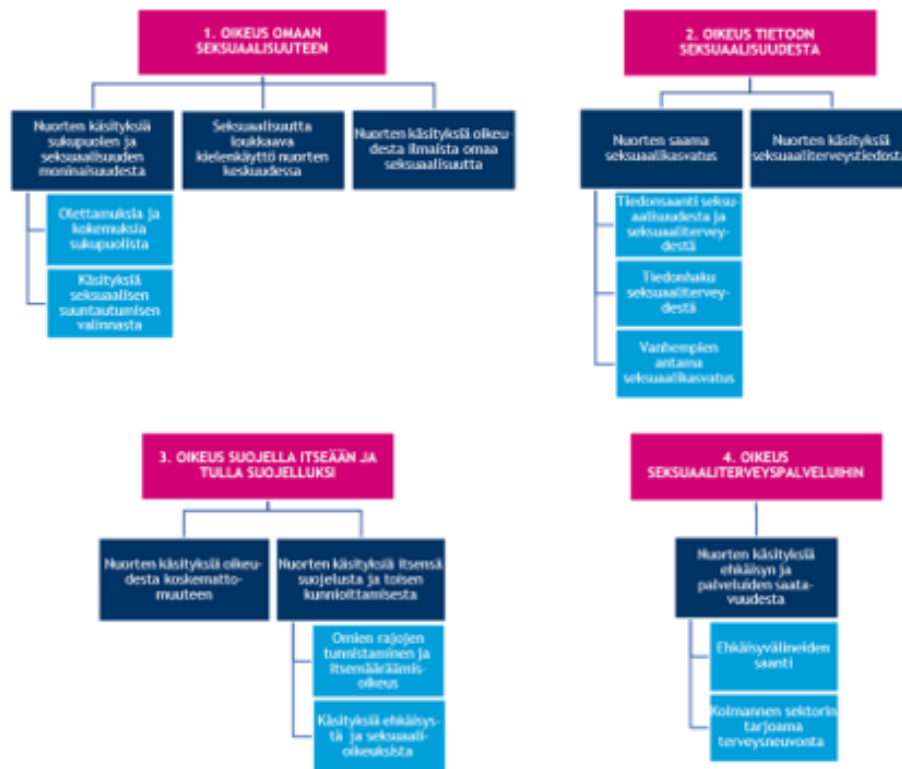
Kaverin läpsäys pepulle on ok.

Seksi ei ole vain yhdyntää.

Liite 2: Tiivistelmä tuloksista yhteistyökumppanille

Laadullinen opinnäytetyö
Havainnointitutkimuksen tulokset
Tiia Halonen ja Sini Mähönen
Terveystieteiden tutkimuskeskus, Laurea-ammattikorkeakoulu
Toukokuu 2020

Yläkouluikäisten käsityksiä seksuaalioikeuksista

Keskeiset johtopäätökset

- Nuoret keskustelivat melko avoimesti ja suoraan keskenään.
- Nuorilla oli eniten käsityksiä:
 - sukupuoli- ja seksuaalisuuden moninaisuudesta
 - seksuaalisuutta loukkaavasta kielenkäytöstä ja saamastaan seksuaalikasvatuksesta
 - oikeudesta koskemattomuuteen
 - itsensä suojelusta ja toisen kunnioittamisesta
- Nuorten keskuudessa alatyylinen kielenkäyttö normaalia.
- Nuorten käsityksissä nousi esiin yhteiskunnan heteronormatiivisuus.
- Yhdeksäsluokkaiset pitivät seksuaaliterveyteen liittyviä asioita itsestäänselvyytenä ja tietoina, joita nuorten tulisi tietää.
- Tulosten myötä nuoret tietävät enemmän seksuaaliterveydestä, mutta eivät niinkään seksuaalioikeuksista. Nuorten käsitykset puheessa liittyivät kuitenkin seksuaalioikeuksiin, vaikka he eivät itse tiedosta sitä.
- Oikea-aikainen ja yksilöllinen seksuaalikasvatuksen saanti keskeistä.
- Nuorille suunnattuja verkkopalveluja- ja sivustoja tarvitaan edelleen seksuaalikasvatuksen sekä tiedonsaannin tueksi.

Laadullinen opinnäytetyö
Havainnointitutkimuksen tulokset
Tiia Halonen ja Sini Mähönen
Terveystieteiden tutkimuskeskus, Laurea-ammattikorkeakoulu
Toukokuu 2020

OIKEUS OMAAN SEKSUAALISUUTEEN

Yläkouluikäiset: Osalla oli käsityksiä laajemmin. Osan mielestä identiteettejä ja tunnepuolisia sukupuoli on enemmän kuin kaksi. Seksuaalisuutta loukkaava kielenkäyttö oli hyväksyttävää nuorten keskuudessa. Tietoa oli, että jokaisella on oikeus seksuaaliseen nautintoon.

9.lk: Keskenään oli erilaisia käsityksiä seksuaalisuudesta ja sukupuolesta. Osan mielestä edelleen on vahvoja stereotypioita. Osan mielestä ihminen on sukupuoleltaan sitä mitä itse kokee olevansa, kun taas osan mielestä vain kaksi sukupuolta. Osan mielestä seksuaalisen suuntautumisen voi valita itse, kun taas osan mielestä se määräytyy syntymässä.

8.lk: Keskenään oli melko yhtenäisiä käsityksiä, että sukupuoli on vain kaksi. Näkemyseroja seksuaalisen suuntautumisen valinnasta oli, että osan mielestä ei voida itse valita seksuaalista suuntautumista.

OIKEUS TIETOOON SEKSUAALISUUDESTA

Yläkouluikäiset: Tietoisia oikeudesta tietää ja saada tietoa seksuaalisuudesta ja seksuaaliterveystiedoista. Suurin osa oli tietoisia, mistä saavat ja löytävät luotettavaa tietoa. Netistä haetaan tietoa. Kokivat voivansa puhua kotona, mutta eivät välttämättä itse halua puhua syvällisesti vanhempien kanssa. Suurin osa tiesi seksin eri muodoista, mutta osa ajatteli sen olevan vain yhdyntää.

9.lk: Tietoa saadaan aikuisilta, minkä osa koki valistukseksi. Näkemykset ja tiedot seksuaaliterveydestä vaihtelivat. Tietoa seksuaalioikeuksien kuulumisesta kaikille.

8.lk: Tiedon määrä vaihteli, koska seksuaalioikeuksia ei ollut vielä käsitelty koulussa. Turvautuivat kavereihin seksuaaliterveyteen liittyvissä asioissa. Osan mielestä yhteiskunnassa edelleen heteronormatiivisuutta ja homofobiaa.

OIKEUS SUOJELLA ITSEÄÄN JA TULLA SUOJELLUKSI

Yläkouluikäiset: Tietoa oikeudesta sanoa ei ja päättää omasta kehosta. Kaverin tai muun läheisen leikillinen läpsäys koettiin hyväksyttäväksi, mutta tuntemattomalta tai esim. opettajalta sellainen on sopimatonta käytöstä. Ehkäisystä huolehtiminen koettiin kuuluvan molemmille osapuolille ja toisen seksuaalioikeuksia tulee kunnioittaa.

9.lk: Pohtivat syvällisemmin koskettamista ja oikeutta fyysiseen koskemattomuuteen. Ääneen sanoittamalla mikä ei ole hyväksyttävää voi toinen ymmärtää sen olevan sopimatonta käytöstä. Seksuaaliseen nautintoon ei ole oikeutta, jos on kyseessä raiskaus tai pedofiili.

8.lk: Suurin osa ei tiennyt onko kaverin tai muun läheisen leikillinen läpsäys hyväksyttävää. Ei paljoa käsityksiä.

OIKEUS SEKSUAALITERVEYSPALVELUIHIN

Yläkouluikäiset: Eivät olleet tietoisia kolmannen sektorin tarjoamista terveysneuvontapalveluista. Suurin osa ei ollut kuullut esim. Väestöliiton tuottamista nuorten sivustoista.

9.lk: Puheesta heijastui tietämystä seksuaaliterveyspalveluista esim. ilmaisen ehkäisyn mahdollisuudesta eri kaupungeissa. Laajemmin tietoa mm. ehkäisyvälineiden saannista (muualtakin kuin kaupasta) ja ehkäisymenetelmien toiminnasta. Osa tiesi Poikien puhelimesta.

8.lk: Näkemys, että ehkäisyvälineitä saadaan kaupasta.